

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

**ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

*Матеріали
Регіонального науково-практичного семінару
(м. Дніпро, 23 вересня 2020 р.)*

Дніпро
2020

УДК 342.5/8
П 59

*Схвалено Науково-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(протокол № 4 від 17 грудня 2020 р.)*

П 59 Порядок формування органів місцевого самоврядування: національний та зарубіжний досвід : матеріали Регіонального наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 23 верес. 2020 р.); уклад. канд. юрид. наук, доц. Л. М. Сердюк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 68 с.

ISBN 978-617-8032-15-9

Збірник містить матеріали очного Регіонального науково-практичного семінару, в якому взяли участь вчені, практичні працівники органів Національної поліції та представники інших органів публічної влади, громадських об'єднань Дніпропетровської області, а також докторанти, аспіранти, здобувачі вищої освіти.

Тематика публікацій охоплює актуальні питання теорії та практики, пов'язаних із організацією та проведенням виборів до органів місцевого самоврядування в Україні, пошуку шляхів їх вирішення, інформування про них громадськості, а також розробки пропозицій із удосконалення національного законодавства, що регламентує виборчий процес в Україні.

Матеріали конференції можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

Матеріали подано в редакції авторів тез. Оргкомітет не несе відповідальності за зміст та автентичність поданих матеріалів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

канд. юрид. наук **К.В. Бахчев** (голова); д-р. юрид. наук, доц. **В.О. Боняк** (заст. глави); канд. юрид. наук, доц. **А.В. Самотуга**; канд. юрид. наук, доц. **І.А. Сердюк**

© ДДУВС, 2021
© Автори, 2020

З М І С Т

Боняк В.О.

Порядок формування органів місцевого самоврядування в Україні
за виборчим законодавством 2015 та 2020 рр.:
порівняльно-правовий аспект 6

Мороз С.П.

Особливості охорони публічного порядку
під час проведення місцевих виборів у Дніпропетровській області 9

Сердюк Р.О.

Проблеми міста Дніпра напередодні місцевих виборів
(за матеріалами аналітичного брифу) 12

Самбор М.А.

Політична реклама в умовах передвиборної агітації 16

Кучук А.М.

Місцеві вибори в Україні: філософсько-правове осмислення 19

Малишко В.М.

Історичний досвід формування органів самоврядування
в Пуританській колонії Ранньої Америки (1607–1775 рр.) 21

Сердюк І.А.

Виборчий процес 2020 року в умовах запроваджених
Кабінетом Міністрів України карантинних обмежень:
проблемні питання та шляхи їх вирішення 24

Сердюк Л.М.

Юридичні гарантії виборчих прав громадян України 26

Самотуга А.В.

Місцеві вибори за новим виборчим законодавством
та розвиток інституту політичних партій в Україні 28

Степаненко К.В.

Впровадження інституту муніципального омбудсмена
в Україні: зарубіжний досвід 30

Лантух І.С.

Грошова застава під час проведення місцевих виборів:
норма чи порушення політичних прав? 33

Сердюк Л.М., Ляшенко А.С.

Порядок формування органів місцевого самоврядування в Україні
та Японії: порівняльно-правовий аспект 35

Антропов Б.О.

Грошова застава, як умова реєстрації кандидатів
на посаду сільського, селищного, міського голови:
вітчизняний та зарубіжний досвід 38

Бучко М.О.

Офіційні спостерігачі від громадських організацій
на місцевих виборах 2020 року як складова інституту
офіційних спостерігачів в Україні 40

Герасимов А.Є.

Актуальні проблеми організації та проведення місцевих виборів 42

Гречишкін І.К.

Актуальні питання забезпечення правопорядку
під час проведення місцевих виборів 44

Лазарєва Я.А.

Вибори до місцевих органів влади
як форма демократії та механізм їх формування 46

Малишко Б.В.

Особливості становлення органів самоврядування
в Компанії Масачусетської бухти – північного сходу
Британської Америки (1607-1775 рр.) 49

Маринець В.І.

Національний досвід боротьби з корупцією 51

Котляров С.А.

Роль Національної поліції під час проведення місцевих виборів:
вітчизняний та зарубіжний досвід 54

Рец В.В.

Цифрова трансформація виборчого процесу в Україні 56

Дегтяр В.А.

Юридична відповідальність за порушення
виборчого законодавства під час проведення місцевих виборів 58

Ткаченко П.І.

Забезпечення правопорядку під час проведення місцевих виборів
військовослужбовцями Національної гвардії України 60

Трень Т.О.

Правовий статус офіційних спостерігачів
від громадських організацій на місцевих виборах 2020 р. 62

Чечель А.О.

Порядок формування органів і посадових осіб
місцевого самоврядування: світовий досвід 65

Боняк В.О.

доктор юридичних, доцент,
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ЗА ВИБОРЧИМ
ЗАКОНОДАВСТВОМ 2015 ТА 2020 РР.:
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Місцеве самоврядування є важливою складовою процесу розбудови громадянського суспільства. Відповідно до ч.1 ст. 140 Основного Закону Української держави, місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1]; формуються органи місцевого самоврядування шляхом вільних виборів, що відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування (ч.1. ст. 71 Конституції України). Все це зумовлює необхідність з'ясування поступального розвитку виборчого законодавства щодо формування в Україні органів місцевого самоврядування.

При підготовці тез доповіді автором визначено за мету порівняти порядок формування органів місцевого самоврядування в Україні за виборчим законодавством 2015 та 2020 рр..

Наголосимо, що у період з 2015 р. до 1 січня 2020 року порядок утворення цих органів визначався Законом України «Про місцеві вибори» (далі – Закон) [2], що втратив чинність (крім положень щодо організації та проведення повторних, проміжних, додаткових виборів і заміщення депутатів, обраних у багатомандатному виборчому окрузі, повноваження яких достроково припинені, що діють до наступних чергових або позачергових виборів депутатів місцевих рад) на підставі Виборчого кодексу України, що набув чинності 1 січня 2020 р. (далі – Кодекс), у якому окрема Книга четверта (стст. 192-289) присвячена місцевим виборам [3].

Щодо місцевих виборів, то і Закон України «Про місцеві вибори» (ч. 1 ст. 14), і Виборчий кодекс (ч. 1 ст. 194) однаково визначають:

- види виборів (чергові, позачергові, повторні, проміжні, додаткові або перші);

- дату проведення чергових місцевих виборів (проводяться одночасно на всій території України в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень рад, голів, старост села, селища, обраних на попередніх чергових місце-

вих виборах);

- день їх проведення (призначаються на неділю).

Водночас, Кодекс закономірно містить ряд новацій. Так, зокрема, щодо повторних виборів, то Кодексом визначено значно більше, ніж у Законі, підстав для їх проведення, а саме: (а) визнання проведених виборів в окремому виборчому окрузі недійсними; б) визнання проведених виборів у цілому або в окремому виборчому окрузі такими, що не відбулися; в) визнання особи, обраної депутатом сільської, селищної, міської, районної у місті (міста з кількістю виборців до 90 тисяч осіб), районної ради в багатомандатному окрузі, сільським, селищним, міським головою, старостою села, селища, такою, що відмовилася від мандата чи не набула мандата; г) обрання у багатомандатному окрузі з виборів депутатів сільської, селищної, міської, районної у місті (міста з кількістю виборців до 90 тисяч осіб), районної ради депутатів у кількості, меншій за кількість мандатів у цьому окрузі) [3].

Щодо додаткових виборів, то у Виборчому кодексі України суб'єкт законотворчості доповнює положення Закону у цій частині (п. 6 ст.14), а саме визначає, що:

а) депутати сільських, селищних рад, обрані на додаткових виборах, здійснюють свої повноваження до обрання нового складу ради на наступних чергових місцевих виборах у порядку, встановленому Конституцією України, Кодексом та законами України;

б) протягом останніх шести місяців повноважень депутатів, обраних на попередніх чергових місцевих виборах, додаткові вибори не призначаються та не проводяться (п. 6 ст. 194 Кодексу).

Щодо засад виборчого права, то слід відзначити, що у Кодексі вони визначені більш об'ємно – засади місцевих виборів, визначені у Розділі I «Загальні положення» Закону (загальне, рівне, пряме виборче право, принцип вільності, таємного і особистого голосування (стст.3-8)), доповнені такими принципами, що містяться у Кодексі, як: добровільність, одноразовість голосування на відповідних виборах, чесність виборів (Розділ II Виборчого кодексу України «Основні принципи виборчого права»).

Крім засад виборчого права, у Виборчому кодексі законодавець значно розлогіше розкриває такий принцип виборчого процесу як його публічність і відкритість(ст. 23).

Визначаючи порядок висування кандидатів у депутати, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови, старости у Виборчому кодексі щодо старости уточнено, що це саме староста села, селища.

Також слід вказати й на такі нововведення щодо місцевих виборів, що, на відміну від Закону України «Про місцеві вибори» 2015 р., знайшли своє відображення у Четвертій книзі Кодексу:

- у громадах до 10 000 виборців (у селах, селищах, невеликих містах) вибори депутатів сільської, селищної ради, міської ради відбудуться за багатомандатною мажоритарною виборчою системою (що зменшить вплив полі-

тичних партій);

- вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, міських (міста з кількістю виборців 10 тисяч і більше осіб) рад проводяться за пропорційною виборчою системою з відкритими виборчими списками кандидатів у депутати у багатомандатних виборчих округах від регіональних (республіканських в Автономній Республіці Крим, обласних, міських) організацій політичних партій;

- кандидатам одночасно дозволено балотуватися до різних рад;
- для внутрішньо переміщених осіб законодавець вперше передбачив право змінити свою виборчу адресу та брати участь у місцевих виборах;

- закріплено обов'язковість забезпечення збалансованого представництва жінок та чоловіків у виборчих списках кандидатів (стст. 219 та 220 Виборчого кодексу України), а у разі недотримання цієї вимоги щодо висування кандидатів на загальнодержавних та місцевих виборах, а також щодо гарантованого мінімуму представництва кожної статі при висуванні кандидатів у депутати на виборах, які проводяться за мажоритарною системою, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 230 Кодексу, територіальна виборча комісія відмовляє в реєстрації всіх кандидатів у депутати, включених до виборчих списків місцевих організацій політичних партій або до переліку кандидатів у депутати в багатомандатних виборчих округах на відповідних місцевих виборах.

Отже, хоча Виборчий кодекс України і не позбавлений ряду недоліків (про це свідчить уже те, що у липні 2020 року до нього було внесено ряд змін щодо порядку організації і проведення місцевих виборів), однак у цілому в ньому вирішено ряд проблем, що не були враховані у попередньому Законі України «Про місцеві вибори».

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>.
2. Про місцеві вибори: Закон від 14.07.2015 № 595-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text>
3. Виборчий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

Мороз С.П.
начальник Управління
превентивної діяльності
Головного управління
Національної поліції
в Дніпропетровській області,
підполковник поліції

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Принагідно зазначити, що на теперішній час, згідно офіційно оприлюднених документів Центральної виборчої комісії (далі – ЦВК), на території Дніпропетровської області планується робота: 112 територіальних виборчих комісій (далі – ТВК); 1 тис. 748 дільничних комісій (далі - ДВК), з них: великих – 977 (понад 1500 виборців); середніх – 514 (від 500 до 1500 виборців); малих – 257 (до 500 виборців).

Аналіз наявного переліку дільниць дає підстави прогнозувати організацію роботи 1773 ДВК (як і на виборах у 2019 році), так як в існуючому переліку відсутні близько 25 спеціальних виборчих дільниць у лікарнях, виправних колоніях. Ці спеціальні дільниці можуть бути створені пізніше за окремою постановою ЦВК по мірі наповнення койко-місць. Аналогічна ситуація із збільшенням кількості ДВК напередодні виборів спостерігалася і в 2019 році, тому при розрахунках необхідно користуватися максимально можливою кількістю ДВК. Загальна кількість виборців становить 2 млн. 543 тис. 895 чоловік.

Щодо забезпечення охорони виборчих дільниць, то у відповідності до статті 61 Виборчого кодексу України «органи Національної поліції зобов'язані не пізніше як за вісім днів до дня виборів забезпечити цілодобову охорону приміщень виборчих комісій, а також, у разі необхідності, за зверненням ЦВК, - органів ведення Державного реєстру виборців» [1].

Нами ініціювалось питання про внесення змін до цієї статті, але наразі воно не вирішено, тому робота підрозділів планується за такою схемою:

1) охорона ТВК: з 17.10.2020, пропонується по 2 поліцейських графіком «доба через добу», всього 4 на кожну ТВК;

2) охорона ДВК: а) з 17.10.2020 до моменту завезення бюлетенів (22-23.10.2020) по одному поліцейському територіальних підрозділів на об'єкт без зброї, придані сили на цей період не надаються; б) з 22-23.10.2020 до 26.10.2020 (з моменту завезення бюлетенів до їх вивезення на ТВК) не менше 2-х поліцейських цілодобово, безперервно, беззмінно, із посиленням за рахунок курсантів та підрозділів УПО в день виборів 25.10.2020.

Слід звернути увагу, що транспортування бюлетенів від типографії до ТВК та у подальшому до ДВК буде здійснюватися у супроводі поліцейських. Територіальні підрозділи поліції мають завчасно отримати інформацію від кожної ТВК про місце друку бюлетенів, дату та час виїзду для їх отримання. По мірі готовності кущові підрозділи вже надавали до Управління превентивної діяльності області узагальнену інформацію про дату та час завезення бюлетенів на всі ТВК в зоні оперативного обслуговування.

Зауважимо, що всі ТВК і ДВК обстежуються поліцейськими за участю працівників Державної служби з надзвичайних ситуацій. Вимоги до дільниць визначені додатками до постанови Центральної виборчої комісії від 8 серпня 2020 року № 164. Ці вимоги також направлялися до територіальних підрозділів. Всі приміщення для роботи ТВК вже обстежені, а приміщення для роботи ДВК будуть до обстежені у найкоротші терміни по мірі формування цих комісій. Обов'язково звертається увага на соціально-побутові умови для роботи поліцейських, при виявленні недоліків негайно направляються відповідні листи балансоутримувачам та місцевим органам влади, проводяться особисті зустрічі з питань усунення недоліків в оснащенні приміщень для ТВК і ДВК.

Важливим питанням при проведенні місцевих виборів є і забезпечення виборчого права поліцейських, що несуть службу у день голосування.

Відповідно до частини четвертої статті 7 Закону України «Про Державний реєстр виборців» на місцевих виборах тимчасова зміна місця голосування виборця без зміни виборчої адреси не застосовується. При розстановці нарядів по можливості ураховувався принцип мінімізації несення служби поліцейських на дільницях, які розташовані на великій відстані від місця їх голосування. У разі потреби передбачаються тимчасові заміни поліцейських на період їх відсутності для здійснення виборчого права, а також транспорт для їх перевезення.

Варто відзначити, що з 17.10.2020 в кожному територіальному відділі і відділенні поліції організовано роботу робочих груп, з 22.10.2020 вони будуть працювати в цілодобовому режимі. Графіки роботи робочих груп із зазначенням номерів телефонів, а також контактної інформації керівництва кожного підрозділу, надано до ситуаційного центру ГУНП.

У зв'язку з карантинними обмеженнями Всеукраїнською громадською організацією «Громадська мережа «ОПОРА» розроблено навчальну платформу для поліцейських «Виборчі правопорушення – як ідентифікувати та як реагувати». Керівництвом Національної поліції України поставлено завдання щодо проходження навчання на цій платформі всіма поліцейськими, які залучаються до заходів під час виборів. До територіальних, структурних і стройових підрозділів направлена службова телеграма вих. № 6800/103/01-2020 від 21.09.2020, де детально описано порядок проходження он-лайн навчання. Всі залучені до заходів поліцейські до 13.10.2020 пройшли курс навчання та тестування.

Щодо реагування на правопорушення, то наразі ми вже маємо 62 повідомлення про порушення виборчого законодавства, із них внесено до ЄРДР – 3, складено адміністративних протоколів – 1, рішення не прийнято – 42, списано до справи – 13, передано в інші підрозділів – 2, приєднано до іншого ЄО – 1.

Вибірковий аналіз судових рішень щодо закриття справ про адміністративні правопорушення, пов'язаних з виборчим процесом, показує, що поліцейські неправильно кваліфікують правопорушення, фабула в протоколі не відповідає змісту відповідної статті КУпАП, доказова база складається лише з рапорту поліцейського. Так, наприклад:

- 20.07.2019 Верхньодніпровським відділом поліції складено протокол за ст. 212-10 КУпАП, який направлено до суду, але 24.07.2019 матеріали направлено на доопрацювання, так як виявлені недоліки порушень вимог КУпАП. 28.11.2019 матеріали знову направлені до суду, але недоліки не усунуті, тому судом прийнято рішення про закриття справи (рішення Верхньодніпровського районного суду у справі № 208/4873/19);

- 13.07.2019 складено адміністративний протокол за ст. 212-14 КУпАП відносно водія маршрутного таксі за незаконну агітацію, але докази по справі поліцейськими не зібрані в повному обсязі, поліцейські не опитали власника транспортного засобу, тому судом прийнято рішення про закриття справи (рішення Заводського районного суду м. Кам'янське у справі № 208/4861/19);

- 18.07.2019 складено адміністративний протокол за ст. 212-14 КУпАП відносно водія маршрутного таксі. Поліцейським неправильно зазначено марку автотранспорту, зазначено, що порушено ст. 44 Закону «Про вибори», але які саме вибори, не зазначено. Судом прийнято рішення про закриття справи. (рішення Заводського районного суду м. Кам'янське у справі № 208/5151/19).

Із зазначеного вище випливає, що керівникам територіальних підрозділів перед направленням матеріалів до суду необхідно: а) ретельно перевіряти зібрані матеріали; б) у разі виявлення агітаційних листівок з порушеннями здійснювати їх вилучення та долучати до матеріалів справи; в) здійснювати фото фіксацію, на фото вказувати дату, місце, час фотографування.

Підсумовуючи, слід наголосити, що з метою належного матеріально-технічного забезпечення поліцейських керівникам територіальних, структурних та стройових підрозділів надано вказівку вжити заходів щодо забезпечення підпорядкованого особового складу одностроєм зимового зразку, провести стройові огляди, доукомплектувати підрозділи спецзасобами, радіостанціями, боді-камерами, а також привести в належний технічний стан автотранспорт.

Література:

1. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року № 396-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

Сердюк Р.О.
директор Громадської організації
«Інститут реформ та інновацій»

ПРОБЛЕМИ МІСТА ДНІПРА НАПЕРЕДОДНІ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ АНАЛІТИЧНОГО БРІФУ)

В Україні уже багато років ведуться дискусії щодо реформування усієї системи публічної влади в державі. В основу, завжди закладався перерозподілу повноважень у владному трикутнику на національному рівні: Президент – Парламент – Уряд. Втім незважаючи на зміни, що відбуваються у такому перерозподілі на національному рівні, люди, які живуть у конкретних містах і селах, продовжують стикатись з одними і тими ж самими проблемами: дитячі садки і школи, неефективна первинна медична допомога, захаращеність територій сміттям та забрудненість водойм, відсутність якісної питної води тощо.

Таким чином, будь-які перетворення на владному олімпі не надто впливають на реальне життя громадян, без суттєвого переосмислення та надання нових можливостей місцевій владі.

Незважаючи на скепсис тих, хто не вірить у зміни, вони відбуваються досить швидко, ті закони, які лише вчора вважались незмінними, сьогодні уже змінені, ті повноваження, які впродовж останніх років концентрувались в державних органах, знову передаються до органів місцевого самоврядування.

Відповідно в таких умовах депутати місцевих рад, а особливо депутати новоутворених об'єднаних громад, мають бути досить обізнаними не тільки у деяких конкретних нормах окремих законів, що регулюються діяльність власне місцевих рад та їх депутатів, а розуміти всю філософію змін системи місцевого самоврядування в Україні, роль різних владних інституцій у цьому процесі, адже без цього складно застосовувати законодавство, яке постійно змінюється.

Також ми не повинні забувати, що додається нова складова – депутатська відповідальність за свою діяльність. Адже тепер багато чого у житті громади залежить безпосередньо від ефективності рішень місцевої влади, а не від рішень, що ухвалюються на національному рівні.

Право місцевої влади на встановлення ставок податку на нерухомість, акцизного збору, право на надання дозволів на будівництво чи введення за будов в експлуатацію, право на надання різноманітних адміністративних послуг, можливість отримання додаткових коштів з Державного бюджету України на власний розвиток передбачає і зворотній бік. А як органи місцевого самоврядування скористаються своїми правами? Чи будуть, ці можливості використані для розвитку громади чи стануть інструментом місцевої корупції?

Ми переконані, що альтернативи широкій децентралізації просто не існує. Але ми розуміємо також, що децентралізувати повноваження можна лише тим, хто може з ними впоратись і хто скористається ними на благо громади.

Повертаючись напередодні місцевих виборів до проблем міста Дніпро та виборчій ситуації, яка склалася в регіоні, необхідно акцентувати увагу на аналізі статистичних даних наведених Всеукраїнською ініціативою «Активна Громада» у м. Дніпрі, проведених на основі соціологічних опитувань групи «Рейтинг» [1], прослідковується наступна проблематика регіону, зокрема, станом на 1 січня 2020 року чисельність наявного населення міста Дніпра становила 993,2 тис. осіб. Місто є четвертим за чисельністю населення після Києва, Харкова та Одеси. У структурі населення Дніпра, як і в цілому по країні, переважають жінки (54,7%). На 1000 жінок припадає 828 чоловіків (864 показник для України в цілому). Частка населення віком від 15 до 64 років осіб становить 68,2% (показник по Україні – 67,8%). Усього на 1000 осіб працездатного віку припадає 467 осіб від 0 до 14 років та від 65 років (475 по Україні).

По - друге у 2020 році Дніпро посідає перше місце серед міст України за скороченням населення. Це є результатом одного з найвищих коефіцієнтів смертності (14,5) та низької народжуваності (7,7).

Щодо економічної ситуації регіону, відповідно маємо наступну ситуацію станом на 2018 рік у місті Дніпрі налічувалося 65,3 тис. суб'єктів МСП. Водночас великих підприємств було 25, що є другим показником після Києва. Місто займає третє місце після Києва та Запоріжжя за кількістю зайнятих на великих підприємствах (66,8 тис. осіб). Водночас частка зайнятих на суб'єктах МСП Дніпра становила 80,9% від загальної кількості зайнятих на всіх суб'єктах господарювання, що приблизно відповідає показнику для всієї України (81,5%). Середні підприємства створюють більше третини (34,9%) загальної кількості зайнятих, у малому бізнесі працює майже половина (45,9%) зайнятих [2].

Відповідно наведені статистичні дані свідчать, що в цілому Дніпропетровська область демонструє дещо нижчий рівень безробіття населення працездатного віку, ніж в цілому по Україні. У 2019 році відповідний показник регіону становив 7,9% проти 8,6% на рівні країни. Наприкінці 2019 року в Дніпрі статус безробітного мали 3913 осіб, а кількість вакансій – 2288. Відповідно, навантаження зареєстрованих безробітних становило близько 2 осіб на одну вакансію. Однак, зважаючи на карантинні заходи та кризові явища через пандемію COVID-19, у 2020 році ситуація на ринку праці міста може погіршитися. Згідно з результатами дослідження «Індекс конкурентоспроможності міст» місто Дніпро посіло 15-ту сходинку зі значенням ІКМ 2019/2020 – 50,68 бала серед обласних центрів. Дніпро продемонструвало переважно середні та низькі результати в рамках усіх компонентів (субіндексів).

Крім того, лише 6,5% респондентів вказують, що в місті завжди або часто проводяться консультації з бізнесом при прийнятті нових або зміні чинних регуляторних актів, які можуть впливати на бізнес (7,4% середній показник для всіх міст).

У місті Дніпрі не найкраща ситуація зі звітуванням депутатів. Наприклад, за результатами аналізу звітів депутатів місцевих рад, який проводив ВГО «Інститут «Республіка» [3], у 2020 році місто опинилося на 8 місці з показником у 65,63% (на кінець липня прозвітували 40 з 64 депутатів Дніпровської міської ради про свою діяльність за попередній рік роботи). Більше інформації про звітування депутатів у нашому матеріалі: «Звітувати чи не звітувати? Аналіз звітів депутатів місцевих рад за 2019 рік».

Разом з тим, не затверджена єдина форма звітів, через що депутати опускають важливу інформацію. При цьому, у порівнянні з попередніми роками, показник звітування депутатів дещо знизився. Дослідження охоплювало 28 міських рад по Україні. Водночас влітку 2020 року на сайті Дніпровської міської ради почали викладати звіти окремих депутатів за 5 років у форматі відео.

Позитивом, вважаємо ухвалений новий статут територіальної громади міста Дніпро у травні 2020 року. Зокрема, в одному з пунктів статті 23 (про звернення до органів і посадових осіб місцевого самоврядування) визначено електронну петицію як особливу форму колективного звернення громадян і встановлено нові вимоги. Тепер для її розгляду необхідно зібрати не менше 3000 підписів протягом не більше 90 календарних днів з дня оприлюднення. Раніше поріг складав 1000 підписів за 90 днів. Встановивши квоту у 3 тисячі підписів, Дніпро увійшов до трійки міст - «лідерів» за цим показником. У Києві поріг кількості підписів, необхідних для розгляду петиції, складає 10 тисяч, у Харкові — 5 тисяч. Для порівняння в Одесі — 1 тисяча, у Запоріжжі — 750, у Львові — 500.

Загальний обсяг фінансування проєктів з громадського бюджету участі щорічно складає 31 млн грн (0,4% від загальної кількості коштів міського бюджету). Відповідно для покращення механізмів участі дніпрян у прийнятті управлінських рішень, міською радою мають бути ухвалені: Положення про загальні збори громадян за місцем проживання; Положення про громадські слухання (це має бути обов'язково регуляторний акт, бо громадські слухання — це те, що стосується життєдіяльності всіх мешканців міста); Положення про місцеві ініціативи; Положення про громадську експертизу; Програма підтримки розвитку ОСН в м. Дніпро.

У рамках цього ж дослідження Дніпро відстає за рівнем безпеки (за відчуттям громадян). Значення відповідного індексу для Дніпра є 1,6 (значення може бути від 0 до 3, де 0 – «почуваюся повністю в небезпеці», 3 – «почуваюся цілком безпечно»). За цим показником місто посідає 11-те місце серед 24 досліджуваних міст. Менше половини респондентів почуваються в небезпеці або повністю в небезпеці, а трохи більш ніж половина респондентів по-

чуваються можливо або цілком безпечно (42% і 54% відповідно).

Підводячи підсумок до всього вище викладеного та результатів різних досліджень можна побачити, що мешканці не повністю задоволені життям у місті та якістю отриманих від місцевої влади послуг. Ситуація в окремих сферах життєдіяльності громади значно гірша, ніж в інших великих містах України (див. Шосте муніципальне соціологічне опитування Групи «Рейтинг», «Індекс конкурентоспроможності міст» [4] дослідження рівня інтегрованості адміністративних та соціальних послуг у ЦНАП 30-ти найбільших міст України). Проте окремі позитивні зміни у місті помітні. Також існує проблема зі звітуванням міського голови, виконавчих органів і депутатів місцевих рад. Не всі документи, пов'язані з результатами діяльності, публікуються на сайті міської ради, а третина депутатів не подає письмовий звіт, попри обов'язок, покладений на них законом.

Однак, основні гравці передвиборчої кампанії досі не оприлюднили конкретні програми, а їхні окремі обіцянки доводиться шукати у ЗМІ, у агітаційних матеріалах [5]. На даний час не всі кандидати та партії мають пропозиції щодо змін у тих сферах, які мешканці Дніпра вважають найважливішими.

Література

1. Соціологічна група «Рейтинг». *Шосте всеукраїнське муніципальне опитування – Рейтинги міст України муніципальне опитування IRI*. URL: <http://ratinggroup.ua> (Дата звернення 22.09.2020 р.)
2. Громадський простір. *Дніпро напередодні місцевих виборів: основні проблеми регіону*. URL: <https://www.prostir.ua/?news=dnipro-naperedodni-mistsevyh-vyboriv-osnovni-problemy-rehionu> (Дата звернення 22.09.2020 р.)
3. Інститут Республіка. *Звітувати чи не звітувати? Аналіз звітів депутатів місцевих рад за 2019 рік*. URL: <https://inrespublica.org.ua/novyny/zvituvaty-chy-ne-zvituvaty-analiz-zvitiv-deputativ-mistsevyh-rad-za-2019-rik.html> (Дата звернення 22.09.2020 р.)
4. Реанімаційний пакет реформ. *Індекс конкурентоспроможності міст України 2019/2020*. URL: <https://rpr.org.ua/news/indeks-konkurentospromozhnosti-mist-ukrainy-2019-2020/> (дата звернення 21.09.2020 р.)
5. Проблеми міста напередодні виборів до місцевого самоврядування. Аналітичний бриф. Дніпро. 21 с.

Самбор М.А.

кандидат юридичних наук,
член-кореспондент
Академії наук вищої освіти України,
начальник сектора моніторингу
Прилуцького відділу поліції
Головного управління
Національної поліції
в Чернігівській області

ПОЛІТИЧНА РЕКЛАМА В УМОВАХ ПЕРЕДВИБОРНОЇ АГІТАЦІЇ

Суспільне життя України сповнене гарантованої Конституцією України реалізації права брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38 Конституції України [1]). Події, що розгорталися у сучасній історії України впродовж останніх двох десятиліть ХХІ ст., засвідчують громадсько-політичну активність українців, яка у більшості зумовлюється не стільки політичними, скільки економічними чинниками та відповідним матеріальним підтекстом.

Українське життя настільки заполітизоване, що українці живуть від виборів до виборів, намагаючись у процесі виборчої компанії, у тому числі й за рахунок неї поліпшити своє матеріальне та економічне становище. Методи і способи, які при цьому обираються, є різними за своєю суттю, природою, зокрема й співвіднесенням з принципом законності та відповідності нормам позитивного права. Приводом до цього є не девіантність чи делікатність поведінки учасників суспільних відносин, а прагнення людей забезпечити себе, свої сім'ї елементарними і такими вкрай необхідними речами, від продуктів харчування, одягу до налагодження побутових умов життя та можливості сплати комунальних послуг, вартість яких впродовж всієї незалежності України демонструє сталу тенденцію виключно до зростання. Особливо подібні прагнення українців заробити копійчину, спостерігаються напередодні та під час передвиборної агітації.

У професійній сфері діяльності поліції, зумовленої наданням поліцейських послуг із забезпечення публічного порядку і безпеки, захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, поліцейські зустрічаються із різними правовими позиціями, за допомогою яких окремі громадяни, а також підбурені ними групи осіб, прагнуть уникнути регулятивної функції права у суспільних відносинах.

Верховною Радою України схвалено Виборчий кодекс України, норми якого регламентують діяльність суб'єктів виборчого процесу, а також пове-

дінку інших учасників у відносинах, пов'язаних із етапами виборчого процесу, серед якого найбільш цікавим поряд із підрахунком та встановленням результатів голосування є саме передвиборна агітація.

Виборча компанія з місцевих виборів, які відбудуться 25 жовтня 2020 року, запустила активний неймовірно великий за об'ємом механізм передвиборної агітації та боротьби за свідомість виборців. Кандидати на ту чи іншу виборну посаду, усвідомлюючи всю майбутню відповідальність та привілеї і можливості, які така посада в органах місцевого самоврядування може надати кандидатам не гребують жодним із способів, щоб здобути владу та важелі впливу. На своєму шляху кандидати навіть підробляють документи вищих органів своїх політичних сил (політрад партій), без яких неможливо подати документи на реєстрацію до відповідних територіальних виборчих комісій, продовжують переформатовуватися так звані «сітки», які охоплюють собою «свідомих» громадян, ладних за найменшу копійчину сьогодні продати своє майбутнє та майбутнє своїх односельців, розповсюдження агітаційних матеріалів, проведення інших форм передвиборної агітації.

Безперечно, що ситуація з пандемією у світі та карантин, запроваджений в Україні, й відповідні обмеження у зв'язку із цим, вносять свої корективи у хід передвиборної агітації, до певної міри обмежуючи можливості кандидатів у реалізації форм передвиборної агітації, пов'язаної із здійсненням права на свободу мирних зібрань, проведення масових заходів, концертів, зібрань, зустрічей тощо (хоча це не становить перепон для певних кандидатів, які нехтують такими обмеженнями. Наразі не будемо досліджувати питання конституційності запроваджених обмежень підчас карантину, оскільки це не є предметом дослідження, хоча коротко зауважимо – такі обмеження прямо суперечать конституційним нормам, з приводу чого вичерпно висловився Конституційний Суд України у своєму рішенні від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020). Як результат, на перший план виходить така форма передвиборної агітації, як політична реклама.

Засади рекламної діяльності в Україні, відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами регулюються нормами Закону України «Про рекламу» [2]. У ст. 1 Закону України «Про рекламу» політична реклама визначається як інформація у будь-якому вигляді, поширена в будь-якій формі, яка має на меті популяризацію діяльності політичної партії (організації партії), привернення уваги до діяльності політичної партії (організації партії) та її позиції щодо питань загальнодержавного (місцевого) значення. До політичної реклами належать також використання символіки або логотипів політичних партій (організацій партій), повідомлення про підтримку політичною партією (організацією партії) видовищних чи інших публічних заходів або привернення уваги до участі у таких заходах політичної партії (організації партії).

У ст. 51 Виборчого кодексу України [3] сформульована легальне визначення передвиборної агітації, під якою розуміється це здійснення будь-

якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного кандидата, партію (організацію партії) – суб'єктів виборчого процесу. Передвиборна агітація може здійснюватися у будь-якій формі та будь-якими засобами, що не суперечать Конституції України та законам України.

Ч. 5 ст. 51 Виборчого кодексу України встановлено, що реклама друкованих видань (газет, журналів, книг), інших товарів та послуг з використанням прізвищ чи зображень (портретів) кандидатів, назв чи символіки політичних партій – суб'єктів виборчого процесу вважається передвиборною агітацією. До передвиборної агітації також належить використання символіки (гімну, прапора, розпізнавального знака, девізу) або логотипів партії – суб'єкта відповідного виборчого процесу, використання передвиборних слоганів, гасел кандидатів, партій (організацій партій) – суб'єктів відповідного виборчого процесу, а так само повідомлення про проведення видовищних чи інших публічних заходів на підтримку партії, кандидата або про підтримку зазначених заходів кандидатами, партіями (організаціями партій) – суб'єктами відповідного виборчого процесу, а також привернення уваги до участі у таких заходах партій чи певних осіб як кандидатів.

Водночас більшість з суб'єктів виборчого процесу та учасників передвиборної агітації не усвідомлюють того, що політична реклама в умовах виборчого процесу є передвиборною агітацією, до якої законом висуваються відповідні імперативні вимоги.

Абзацом 4 ч. 1 ст. 16 Закону України «Про рекламу» зовнішня реклама на територіях, будинках та спорудах розміщується за згодою їх власників або уповноважених ними органів (осіб). Звісно, громадяни мають беззаперечне право використовувати свою власність на власний розсуд, пам'ятаючи положення про те, що поміж іншого власність і зобов'язує, зокрема й розміщувати на власних будинках, приміщеннях політичну рекламу, яка є нічим іншим як передвиборною агітацією. Виборчий кодекс України встановлює вимоги до друкованої та поліграфічної продукції, яким повинна відповідати політична реклама під час передвиборчої агітації. Лише за таких умов діяння окремих суб'єктів щодо політичної реклами, а відповідно й передвиборної агітації відповідатимуть законодавчим приписам.

На жаль питанню соціальної реклами, спрямованої на підвищення правового рівня знань суб'єктів виборчого процесу під час виборчих перегонів у Україні, не приділяється жодної уваги, що є наслідком прогалин законодавчого регулювання цих відносин. Переконані, що правове регулювання правопросвітницької суб'єктів виборчого процесу відносно виборців зумовить істотний вплив на регулятивну функцію права та утвердження верховенства права під час передвиборної агітації, гарантуватиме зрозумілість норм права для суб'єктів суспільних відносин, пов'язаних із політичною агітацією, а також забезпечить зрозумілість норм виборчого законодавства для суб'єктів виборчого процесу та інших учасників суспільних відносин під час передвиборної агітації, зокрема й працівників правоохоронних органів.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що політична реклама є складовою передвиборної агітації, а тому норми Виборчого кодексу України є спеціальними нормами, що регулюють суспільні відносини з реалізації політичної реклами, тоді як норми Закону України «Про рекламу» є загальними нормами стосовно політичної реклами під час виборчого процесу, а саме передвиборної агітації. Як наслідок, спеціальні норми мають пріоритет у регулюванні суспільних відносин з політичної реклами перед нормами загальними, на що неодноразово наголошувалося у рішеннях Верховного Суду, а тому посилення під час спроби уникнути відповідальності за порушення, пов'язані із виборчим процесом, зокрема правопорушення, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 212¹³ КУпАП «Виготовлення або розповсюдження друкованих матеріалів передвиборної агітації, які не містять відомостей про установу, що здійснила друк, їх тираж, інформацію про осіб, відповідальних за випуск», на норми Закону України «Про рекламу», які не містять спеціальних вимог до такої поліграфічної продукції, є некоректними і демонструють лише позицію особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, яка використовуючи гарантовані законом засоби захисту, намагається уникнути адміністративної відповідальності.

Література:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>. (дата звернення: 21.09.2020).
2. Про рекламу: закон України від 3 липня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр#Text> (дата звернення: 25.09.2020).
3. Виборчий кодекс України від 19 грудня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20/conv#n461> (дата звернення: 25.09.2020).

Кучук А.М.

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та методики
викладання правознавства
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВЕ ОСМИСЛЕННЯ

Перманентно у державах з республіканською формою держави та обмежених монархіях проводяться вибори, на яких громадяни обирають представників в органи публічної влади. Можна стверджувати, що в Україні традиційно основний акцент під час виборчих кампаній приділяється виборам

Президента України та народних депутатів. При цьому відношення до виборів до місцевих органів влади доволі песимістичне (ще більше, ніж до виборів органів центральної влади): кого б не обирали, нічого не зміниться. Означене ураховуються виборчими штабами чи не усіма кандидатами (у тому числі й на місцевих виборах). Одним з фактів підтвердженням цього є те, що програми кандидатів на місцевих виборах доволі часто виходять за межі повноважень місцевих депутатів та місцевих голів.

Означене обумовлює необхідність переосмислення сутності та значимості місцевих виборів для розуміння виконуваності/не виконуваності цим демократичним інститутом свого призначення.

На мою думку, важливими положеннями, які можуть бути свого роду дороговказами для розуміння поставленої проблематики, мають бути наступні.

По-перше, розуміння самої демократії та виборів як інституту демократії. Так, на сьогодні, в межах західної правової культури на фаховому рівні мало хто інтерпретує демократію як владу народу і для народу. Зазвичай вона сприймається або як результат, або як процес, що йому передувало (йдеться про дотримання певних процедур). При цьому, зрозуміло, що у виборах бере участь лише частина населення, а не усе суспільство, що піднімає питання пропорційності представлення інтересів суспільства відповідним органом публічної влади; окрім цього залишається відкритим і питання впливу на виборців, маніпулювання їх вибором. Показовою у цьому аспекті є історія про давньогрецького мислителя, який запропонував провести голосування щодо того, щоб віслуків називати кіньми. До того ж, не слід забувати і про висновок Французького мислителя відносно існування демократії як «тиранії більшості».

Наголошу також, що на сьогодні суспільство не є настільки чітко стратифікованим, як це було 100 років тому. У постмодерному суспільстві уже не існує невелика кількість соціальних груп з визначеними інтересами, натомість існує плюралізм інтересів та значна кількість різних соціальних груп, учасники яких можуть входити одночасно до декількох з них. Відтак, розуміння політичної партії як такого об'єднання, що відображає певний напрям розвитку суспільства, якому іманентна певна аксіологічна складова, на сьогодні потребує суттєвого уточнення та переосмислення.

По-друге, існує необхідність усвідомлення українським суспільством важливості індивідуальної відповідальності за свій вибір. В Радянському Союзі намагалися викоринити усе індивідуальне на користь колективного. На сьогодні ж цінністю визнається окрема людина, її права. А для цього необхідно усвідомити і свою свободу, відчутти себе свободним. У контексті місцевих виборів це передбачає, зокрема, відповідальність кожного члена територіальної громади за стан справ у цій громаді, за порядок в її межах. Для прикладу згадаю стан щодо видобутку бурштину та вирубки лісів у окремих регіонах України. Так, дозвіл на вирубку лісів дає явно не орган центральної

влади. Як і приватизація відповідних територій, їх забудова – це питання місцевого відання. І за стан справ у цих сферах несуть місцеві депутати та місцеві голови, а не народні депутати та Президент України.

По-третє, як впливає з наведеного вище, важливою є і проблематика правової активності громадян, чітке розуміння ними власної значимості та відповідальності за стан розвитку громадянського суспільства як основного «наглядача» за діяльністю органів публічної влади.

Таким чином, наведені мною положення є частиною тієї парадигми, що дозволить по новому оцінити значення місцевих виборів, осмислити напрями подальшого удосконалення цього демократичного інституту.

Малишко В. М.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ В ПУРИТАНСЬКІЙ КОЛОНІЇ РАННЬОЇ АМЕРИКИ (1607–1775 рр.)

Новий Плімут як Британська колонія була створена відомими в американській історії «батьками-пілігримами» [1. Р. 4–6]. Так називали пуританських дисидентів, які у 1620 р. засвоювали територію сучасного американського штату Масачусетс. Королівської хартії, про заснування колонії була відсутня, тому перед висадженням на американський берег пілігрими вирішили спільно підписати власний нормативно-правовий акт «Угоду колоністів Нового Плімуту». Він був більш відомий під назвою «Угода на Мейфлауері» та проголошував створення «громадянського суспільства». Практично всі закордонні і вітчизняні дослідники історії держави і права США вважають «Угоду» джерелом конституційного права незалежної американської держави [2. С. 106; 3. С. 183–189; 4. Р. 274; 5. Р. 127; 6. Vol. 1. Р. 109–110]. Текст документа був укладений 11 листопада 1620 р. і сповіщав:

«Ми, що нижче підписалися, вірогідні нашого могутнього суверенного господаря Якова, божою милістю короля Великої Британії, Франції та Ірландії, захисника віри та ін., вживши у славу Божу – для поширення християнської віри і слави нашого короля та вітчизни – подорож з метою заснувати колонію в північній частині Вірджинії, нинішнім урочисто і взаємно перед особою Бога проголошуємо, що об'єднуємося у громадянський політичний організм для підтримання серед нас кращого порядку і безпеки, а також для досягнення вищезазначеної мети; і в силу цього ми створимо и

введемо такі справедливі і однакові для усіх закони і ордонанси, акти, настанови і адміністративні установи, що в той або інший час будуть вважатися найбільш вдалимими і відповідними загальному добру колонії, яким ми обіцяємо слідувати і підкорятися” [7. Vol. 1. P. 246].

Дослідження «Угоди» майже два сторіччя здійснюється вченими самої Америки й інших країн світу з точки зору різних методологічних позицій [8. P. 13–15; 9. S. 77–80]. Погляди представників різних історико-правових шкіл і напрямів на принципи, закріплені в даному правовому акті, подекуди діаметрально протилежні. Однак, практично всі дослідники «Угоди» погодилися з тим, що колоністи Нового Плімута діяли в межах, окреслених загальним правом Англії, і створили у своїх інтересах основу для вирішення місцевих справ з урахуванням традицій британського муніципального самоврядування.

Спочатку плімутці не спромоглися створити публічну корпорацію, оскільки лише королівський патент дозволяв засновувати колонію, що майже виключалося для релігійних дисидентів. Тому лідери пілігримів зволіли діяти через Раду Нової Англії, яка була публічною корпорацією. Саме Раді була надана можливість (за згодою короля) видавати патенти на заснування нових англійських володінь. Підставою для позитивного рішення Ради стало те, що створення нової колонії було корисним для розвитку британської колоніальної імперії. Тому, влітку 1621 р. Рада видала патент на заселення території колонії лондонському купцю Дж. Пірсу та його компаньйонам [10. С. 191–192]. Їм були надані маноріальні права, але за умови виконання наступних дій. В першу чергу, компаньйони зобов’язувалися забезпечити Новий Плімут білими рабами власним коштом. По-друге, власники манору повинні були регулярно вносити певну грошову суму до королівської скарбниці за право розвивати колонію.

Патент надали на сім років із правом поновлення. Компаньйони мали право самостійно керувати колонією й обороняти її. Заселення Плімуту частково окупувалося комерційним прибутком з нерегулярної торгівлі з індіанськими мисливцями. Єдиною ж перспективною галуззю господарства, яка б забезпечила розвиток Плімуту, залишалося лише землеробство, яке протягом першого десятиріччя спиралося на колективні засади. Обробляли землю тимчасові раби і вільні хлібороби. Останні певну частину врожаю віддавали на користь найманих фахівців, що працювали задля потреб всієї колонії, і публічних посадовців. Колективне землеробство не було тоді незвичним для колоній. Його сутність розкрив А. С. Самійло, який писав, що така праця була формою «монополії кредиторів-організаторів на землю, продукцію і торгівлю нової колонії, а також на працю колоністів, яка нічого спільного не мала з колективним господарством, яке належить самим виробникам» [11. С. 105].

Подальший розвиток економіки вів до скасування колективної праці і становлення лише індивідуальних форм господарювання вільних плімутців. Їм належало вирішити проблему постачання робочої сили за рахунок купівлі

білих жебраків, що, на перший погляд, суперечило пуританської моралі. Проте плімутські релігійні дисиденти ставали носіями буржуазних економічних і правових відносин, і тому мали експлуатувати тимчасових рабів. З цього приводу дослідники історії США подружжя Бірд писали, що і «пуритани, і роялісти рівною мірою не соромилися поневолювати собі подібних, будь вони білої чи будь-якої іншої раси» [12. Р. 9]. Тому 1627 р. постановою Загальних зборів батьки-пілігрими розподілили все майно колонії. Кожний вільний чоловік одержав свою частку землі з колоніального фонду та іншого суспільного майна Нового Плімуту. Якщо він мав родину, то одержав частку і на кожного її члена, але за умови, що сплати по зобов'язаннях, які фрімени несли перед Пірсом та його компаньйонами.

Розвиток колонії як комерційного підприємства був забезпечений тим, що 1630 р. Рада Нової Англії видала патент на володіння Новим Плімутом його верхівці на чолі з губернатором В. Бредфордом. Коли патент набув юридичної сили, релігійна громада пілігримів стала розпадатися, оскільки приватний інтерес узяв гору над залишками «колективізму». Втручання губернатора і посадовців магістрату до справ плімутських фріменів з питання організації праці перешкоджало процесу первісного нагромадження капіталу. Зважаючи на це, фрімени вимагали введення таких законів, які б відповідали їх майновим інтересам, реалізувати які вони мали шляхом зміцнення інституту тимчасового рабства. Тому 1636 р. було створено спеціальну комісію з представників селищ для кодифікації постанов асамблеї та рішень магістрату з різних питань. 15 листопада Загальні збори схвалили пропозиції комісії та зафіксували їх у протоколі під назвою «Великі основи 1636 року» (далі «Основи»).

Отже, колонія одержала звід законодавства, що регулювало економічні, соціальні й політичні відносини, а спираючись на «Угоду на Мейфлауері», законодавці відзначили, що «Основи» відповідали принципам британського загального права, і вільні плімутці мали користуватися всією повнотою прав, дарованих підданам Корони Англії.

Література

1. Morison S. E. The Story of «Old Colony» of New Plimouth (1620–1692). New York: Alfred A. Knopf, 1967. 358 p.
2. Самойло А. С. Английские колонии в Северной Америке в XVII веке. М.: АН СССР, 1963. 322 с.
3. Слезкин Л. Ю. У истоков американской истории: Виргиния, Новый Плимут, 1606–1642. М.: Наука, 1978. 335 с.
4. Andrews Ch. M. The Colonial Period of American History. New Haven: Yale University Press, 1938. XII, 348 p.
5. Gutman J. M. An Autobiography of the British Colonies from their Beginnings to 1763. New York-London: Basic Books, Incorporated, 1966. XII, 340 p.
6. Oshood H. American Colonies in the Eighteenth Century: In 4 vols. New York: The Mac Millan Company, 1924–1925.
7. Foundations of Colonial America; a Documentary History: In 3 vols./ Ed. by

W. K. Kavenagh. New York: Chelsea House Publishers, 1973. Vol. 1. XXXVIII, 726 p.; Vol. 2. 727–1668 p.; Vol. 3. XXX, 1669–2639 p.

8. Law and Authority in Colonial America / Ed. By J. A. Billias. Barre: Appleton and Co., 1965. XII, 520 p.

9. Mittelberger G. Reise nach Pennsylvanien im Jahr 1750, und Rufreise im Deutschland im Jahr 1754. Frankfurt, 1756. 120 s.

10. Lodge H. C. A Short History of English Colonies in North America. New York: The MacMillan Co., 1881. XII, 328 p.

11. Самойло А. С. Английские колонии в Северной Америке в XVII веке. Москва: АН СССР, 1963. 322 с.

12. Beard Ch. A., Beard M. R. A Basic History of the United States. New York: Home Library, 1944. XX, 350 p.

Сердюк І. А.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС 2020 РОКУ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕНИХ КАБІНЕТОМ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ; ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

При підготовці тез цієї доповіді автор поставив за мету актуалізувати проблемні питання, пов'язані з організацією та проведенням місцевих виборів в умовах запроваджених Кабінетом Міністрів України карантинних обмежень, а також запропонувати шляхи їх вирішення.

Визначальною подією у політичному житті суспільства у 2020 році мають стати місцеві вибори як вияв конкурентної політичної боротьби за здобуття громадянами України представницьких мандатів. Відмінною особливістю цьогорічних виборів є не лише оновлене законодавство, яке регулює суспільні відносини у цій сфері (мається на увазі Виборчий кодекс України), але й ті умови, в яких має відбуватися виборчий процес, здійснюватися народне волевиявлення. Йдеться, передусім, про реакцію держави та стрімке поширення коронавірусної інфекції у світі загалом та Україні, зокрема.

З метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, мінімізації негативних для здоров'я населення наслідків, Кабінетом Міністрів України було прийнято низку підзаконних нормативно-правових актів, а саме: Постанови від 11.03.2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2», Постанови від 20.05.2020 р. № 392 «Про встановлен-

ня карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2», Постанови від 22.08.2020 р. № 641 «Про встановлення карантину та запровадження посиленних протиепідемічних заходів на території зі значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» та Постанови від 27.08.2020 р. № 757 «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України».

Вищезгаданими нормативно-правовими актами було введено ряд карантинних обмежень, які з одного боку, є перевіреною практикою ефективним способом запобігання поширенню цієї небезпечної для здоров'я людини хвороби, а з іншого, не лише не сприяють, а навпаки, перешкоджають громадянам у реалізації своїх виборчих прав. А останні, як відомо, є конституційними, а отже, основними, фундаментальними. Більше того, виборчі права громадян є своєрідним маркером стану демократії та верховенства права в державі.

Не вдаючись до характеристики запроваджених Урядом карантинних обмежень, акцентуємо увагу лише на їх можливих негативних наслідках для громадян України, які мають стати активними учасниками виборчого процесу.

1. Існує велика ймовірність того, що окремі категорії громадян, наділених правом голосу, не зможуть реалізувати його в день виборів. Йдеться не лише про осіб, які захворіли на COVID-19 і перебувають на стаціонарному лікуванні, але й тих, хто знаходиться на амбулаторному лікуванні, а також громадян, які контактували із захворілими та змушені піти на самоізоляцію. Те ж саме стосується і наших співвітчизників, які повертаються до України з-за кордону і можуть у день виборів знаходитись у місцях обсервації;

2. Встановлені вимоги перебування обмеженої кількості людей у приміщенні та дотримання безпечної соціальної дистанції можуть суттєво вплинути на інтенсивність голосування, через що не всі бажаючі фізично зможуть потрапити на виборчі дільниці та здійснити своє волевиявлення у визначений законом час. Проте, можливий і інший сценарій, за якого явка громадян на місцевих виборах буде дуже низькою через добровільну відмову від голосування, обумовлену ризиком інфікування на виборчій дільниці.

Задля недопущення можливих негативних наслідків, пов'язаних із запровадженням Кабінетом Міністрів України карантинних заходів, необхідно:

1) на законодавчому рівні передбачити таку модель голосування осіб, які захворіли на COVID-19 і перебувають на стаціонарному чи амбулаторному лікуванні, а також громадян, які контактували із захворілими та змушені піти на самоізоляцію й тих осіб, які повертаються до України з-за кордону і у день виборів знаходяться у місцях обсервації, що дозволяє їм безпечно для інших реалізувати своє активне виборче право;

2) дільничним комісіям за наявності виборців, які не реалізувати своє виборче через існуючу на виборчій дільниці чергу, що утворилася внаслідок перебування обмеженої кількості людей у приміщенні та дотримання безпеч-

ної соціальної дистанції, надати право подовжити час роботи виборчої дільниці, але не довше ніж на 1 годину.

На завершення хотів би зауважити, що загроза поширення на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19 не має бути перешкодою у реалізації громадянами України своїх виборчих прав. Водночас, ця загроза актуалізує іншу, не менш важливу для нашої держави проблему, пов'язану з необхідністю запровадження електронного голосування на виборах і референдумах. Якнайшвидше її вирішення не лише убезпечить здоров'я громадян, але й підвищить легітимність результатів народного волевиявлення.

Сердюк Л. М.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Питання юридичних гарантій виборчих прав громадян України вирізняється своєю складністю та багатоаспектністю. При підготовці тез цієї доповіді автор поставив за мету уточнити зміст поняття юридичні гарантії виборчих прав громадян України. Для досягнення цієї мети скористаємося гносеологічними можливостями формально-логічних методів аналізу, синтезу та дедукції, а також спеціально-юридичного методу пізнання.

Конституційний припис нетипового характеру, закріплений у статті 1 Основного Закону де-юре визначає Україну суверенною, незалежною, демократичною, соціальною і правовою державою. Хоча принципи демократичної, соціальної і правової держави не можуть бути повністю усвідомленими поза системою, яку вони утворюють, у контексті теми цієї статті Конституції виникає необхідність розкриття змісту принципу правової держави.

У науково-практичному коментарі Основного Закону України відзначається: «Правова держава є визначальним і найбільш змістовним елементом панівного в сучасних розвинутих країнах типу державності. Правова держава являє собою організацію політичної влади, що заснована на визнанні та реальному забезпеченні прав і свобод людини і громадянина, верховенстві права, взаємній відповідальності особи і держави» [1, с. 12].

До суттєвих ознак цього поняття відносять такі: визнання, законодавче закріплення і гарантування державою основних прав і свобод людини і громадянина; верховенство права; поділ державної влади на законодавчу, вико-

навчу і судову; взаємна відповідальність особи і держави; функціонування незалежної і ефективної судової влади; високий рівень правової свідомості і правової культури як окремого індивіда, так і суспільства в цілому [1, с. 12].

Аналіз вищенаведених суджень про правову державу в аспекті предмета дослідження є свідченням того, що цьому явищу державно-правової дійсності іманентна така риса, як визнання та гарантування основних прав і свобод людини. Тобто, держава має створювати такі умови і вживати таких заходів, які забезпечують переведення потенційних можливостей людини і громадянина у реальність. Саме ці явища в теорії прав людини розглядають як механізм забезпечення прав людини або гарантії прав людини.

Під гарантіями прав і свобод людини розуміють такі явища, які сприяють здійсненню прав і свобод людини, забезпечують їх охорону та захист [1, с. 12]. Наведене судження про гарантії прав і свобод людини хоча й дає уявлення про їх призначення, проте є надто абстрактним у частині змісту цього феномену, а отже, потребує своєї конкретизації.

Необхідний ступінь такої конкретизації містить дефініція досліджуваної категорії, сформульована Г. Христовою. Правник під гарантіями прав людини розуміє систему загальних і спеціально-юридичних засобів та інститутів, спрямованих на сприяння реалізації прав людини, а також забезпечення їх всебічної охорони та захисту від порушень [2, с. 53].

Ми підтримуємо позицію Г. Христової щодо змісту поняття юридичних гарантій прав людини, проте вважаємо, що вона потребує певного уточнення в частині включення до обсягу цієї категорії інститутів, а також їх спрямованості як такої. Потреба в уточненні вищенаведеного теоретичного положення зумовлена по-перше, багатозначністю слова «інститут» як самостійного терміна або ж складової словосполучення, зміна смислового навантаження якого напряму залежить від контексту (наприклад, інститут права є структурним елементом системи права і може розглядатися як юридичний засіб; натомість різноманітні суб'єкти права (приміром, органи публічної влади, їх посадові і службові особи за жодних обставин не можуть визнаватися юридичними засобами. І справа тут не стільки в правильності граматичної конструкції, скільки в морально-етичному та філософському аспектах: ідеологія правового державного устрою визнає суб'єкта права ціллю, а не засобом її досягнення); по-друге, різні соціальні та державні інститути, як такі (у значенні суб'єктів права), не мають спрямованості, адже остання властива їх діяльності. Тому коректніше говорити не про інститути як складову юридичних гарантій прав людини, а про діяльність цих інститутів, заходи, що ними вживаються.

Зважаючи на вищевикладені теоретичні положення, а також предмет наукового пошуку, що обмежується власне юридичними гарантіями, інтерпретація однойменного поняття має бути зведена до такого судження про цей соціально-правовий феномен: *«юридичні гарантії виборчих прав громадян – це система визначених у національному законодавстві юридичних засобів, які використовуються (чи застосовуються) суб'єктами виборчого процесу, ор-*

ганами публічної влади й їх посадовими особами у зв'язку зі здійсненням своїх компетенційних повноважень, а також заходів, які вживаються ними для практичної реалізації громадянами України своїх можливостей, пов'язаних із формуванням виборних представницьких органів публічної влади, наданням або ж отриманням представницьких мандатів.

Література

1. Конституція України: Науково-практичний коментар / В. Б. Авер'янов та ін. Харків : Видавництво "Право"; Київ : Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. 808 с.
2. Христова Г. О. Гарантії прав людини. Велика українська юридична енциклопедія. Т. 3 : Загальна теорія права. Харків, 2017. С. 53-56.

Самотуга А. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МІСЦЕВІ ВИБОРИ ЗА НОВИМ ВИБОРЧИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Прийняття наприкінці 2019 року Виборчого кодексу України є довгоочікуваною подією, пов'язаною з важливим поступом в удосконаленні виборчого законодавства держави, яке донедавна характеризувалося розпорошеністю та нестабільністю. Практичною реалізацією та підтвердженням ефективності діє цього акта, безперечно, стануть заплановані на жовтень 2020 року місцеві вибори в Україні, увага до яких вже зараз виявляється не меншою, ніж до попередніх президентських та парламентських 2019 року.

Поряд із загальним позитивним кроком законодавця у цьому напрямку, суттєвою, як вважаємо, прогалиною Виборчого кодексу в частині місцевих виборів є суперечливі положення щодо порядку висування кандидатів – як у депутати місцевих рад, так і сільських, селищних, міських голів. Якщо право висування кандидатів у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, міських (міст з кількістю виборців 90 тисяч і більше осіб) рад реалізується виборцями через місцеві організації партій, а кандидатів у депутати сільської, селищної, міської (міста з кількістю виборців до 90 тисяч осіб), районної у місті, районної ради – як через організації партій, так і шляхом само висування, то кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови, старости села, селища реалізується виборцями у відповідних єдиних одномандатних виборчих округах через організації партій або шляхом само висування [1]. Як вважаємо, висування кандидатів на посаду міського голови

міста з кількістю виборців 90 тисяч і більше повинно відбуватися так само, як і кандидатів у депутати міських рад з такою ж самою кількістю виборців – через організації партій.

Тому з метою не стільки дотримати, скільки, скоріше, обійти дану норму, чинними міськими головами переважно регіональних мегаполісів активно утворюються «власні» місцеві партії, аби потім заручитися підтримкою у відповідних міських радах депутатськими групами та фракціями, що й здійснено буде, на наше переконання, виборцями, які віддаватимуть перевагу саме місцевим, «мерським», а не загальноукраїнським партіям. Наприклад, наразі у міській раді м. Дніпра уже створена фракція очолюваної його міським головою політичної сили, до якої вже увійшло 26 міських обранців [2]. Більше того, ця мерська партія не збирається лише за статутом залишатися місцевою, висунувши натомість своїх кандидатів на очільників кількох обласних центрів у різних регіонах України [4]. Проте складними та суперечливими виявилися пошуки кандидатури на посаду очільника Дніпра від провладної партії, перемога якого вбачається малопереконливою без застосування центрального адмін- та медіаресурсу [2]. Подібні процеси відбуваються також у Харкові, Одесі, Львові, Запоріжжі, Маріуполі, чинні мери яких балотуватимуться на нинішніх виборах від власних політичних сил.

Це і називається посиленням місцевого самоврядування, що є результатом успішної реформи децентралізації. Відчувши силу, місцеві лідери відчують і надмірні політичні амбіції. І намагатимуться запуснути регіональні проекти у самостійні походи як до парламенту, так і в президентство. Не виключено, що в цю гру включаться і місцеві бізнесмени з претензіями на депутатство. Адже наступні парламентські вибори, як передбачено ст. 133 Виборчого кодексу України, відбудуться вже виключно за пропорційною виборчою системою [1], але, на жаль, знов-таки в один рік із президентськими.

Ще однією відмітною рисою місцевих виборів в Україні 2020 р., на наш погляд, буде активізація політичної соціалізації суспільства на засадах вирішення саме питань місцевого значення (але це жодним чином не повинно суперечити загальнодержавним інтересам та сприяти сепаратистським настроям чи перегляду декомунізації (напр., кількаразове перейменування у Харкові проспекту Петра Григоренка на маршала Жукова із встановленням його бюсту), а навпаки, дотриманню такого конституційного принципу територіального устрою, як поєднання централізації та децентралізації державного управління [3]), що створює передумови для формування нової якісної національної управлінської та політичної еліт на засадах наступності.

Втім одним із позитивних нововведень Виборчого кодексу та їх реалізація на місцевих виборах варто вважати запровадження пропорційної системи за відкритими списками – рейтингове голосування, що, на нашу думку, з урахуванням як недоліків, так і позитивної практики, більш повноцінно можливо втілити і на наступних парламентських виборах, що сприятиме формуванню реального, загальногромадянсько відповідального, а не олігархічного

інституту політичних партій, що мінімізуватиме, зокрема, прояви політичної корупції.

Література

1. Виборчий кодекс України від 19.12.2019. Відомості Верховної Ради України. 2020. №№ 7-9. Ст. 48.
2. Твердохліб Д. Місцеві вибори. Дніпропетровщина: контраверсійні коаліції та "Вилкули не здаються". URL : <https://tyzhden.ua/Election/247256>.
3. Конституція України: Прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Партія "Пропозиція" на з'їзді затвердила новий склад головної ради. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3056491-partia-propozicia-na-zizdi-zatverdila-novij-sklad-golovnoi-radi.html>.

Степаненко К.В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МУНІЦИПАЛЬНОГО ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Формування в Україні демократичної держави вимагає обов'язкового практичного втілення принципу місцевого самоврядування, максимальної прозорості публічно-правових відносин за участі муніципальних органів. Формування органів місцевого самоврядування в правових системах різних держав відбувається у взаємозв'язку з історичними, соціальними, культурними, політичними та іншими детермінантами, що чинять вплив на інститут місцевого самоврядування. Сьогодні в Україні відбувається реформа децентралізації влади, на перший план виходить завдання побудови ефективної системи управління процесами на місцях, формування максимально відкритих для громадян органів самоврядування. У зв'язку з цим слід звернутися до досвіду тих європейських держав, які відрізняються давніми муніципальними традиціями, у тому числі стосовно механізму формування муніципальних органів влади.

Специфіка муніципального представництва, що обумовлена особливостями конституційної природи місцевого самоврядування, полягає у наявності високого рівня взаємної довіри населення і муніципальної влади. Одним з ефективних заходів, спрямованих на підвищення ефективності механізмів формування і дії органів місцевого самоврядування в зарубіжних країнах, є запровадження інституту муніципального омбудсмена. Як зауважує Г. Левін,

особливу роль у формуванні етичного режиму довіри взаємин членів громадянського суспільства і публічних органів влади відіграє інститут муніципального омбудсмена [1].

Вперше інститут муніципальних омбудсменів з'явився у 1966 році в Єрусалимі, де міська рада прийняла рішення заснувати цей пост для здійснення нагляду і забезпечення підзвітності муніципалітету. В даний час омбудсмени працюють в муніципалітетах Франції, Швейцарії, Англії, США, Канади, Італії, Іспанії, Болгарії, Мексики, ПАР та інших держав, де громадяни використовують їх посередництво для вирішення своїх проблем. Популярність муніципальних омбудсменів багато в чому обумовлена доступністю і неформальністю цієї посадової особи. Ефективність їх діяльності була відзначена в Європейській хартії з охорони прав людини в містах, підписаної в 2000 році, яка рекомендувала впровадження муніципальних омбудсменів як механізму профілактики і засобу захисту прав людини на місцевому рівні [2].

Правовий статус муніципальних омбудсменів багато в чому схожий на аналогічне правове становище загальнонаціональних Уповноважених з прав людини. У всіх країнах, де діє цей інститут, муніципальні омбудсмени мають гарантії їх правозахисної діяльності, вони не можуть притягуватися до відповідальності за висловлені думки або вчинені дії у зв'язку із виконанням своїх функцій. Фінансування діяльності муніципального омбудсмена, як правило, здійснюється на підставі окремого пункту в місцевому бюджеті. Для більш якісного виконання обов'язків він може набирати в штат помічників.

Основне завдання омбудсмена – захищати права мешканців громади від незаконних рішень органів влади. Крім розгляду конкретних випадків, омбудсмен готує щорічні доповіді про свою діяльність. Їх публічність є гарантією того, що адміністрацією будуть вжиті відповідні заходи [3]. Часто мешканці громади звертаються до омбудсмена за консультаціями в частині надання різних муніципальних послуг. У Болгарії громадський посередник, роз'яснюючи їх види і порядок отримання, таким чином, сприяє реалізації прав громадян [4].

Слід зауважити, що в Україні вже робилися спроби запровадити цю посаду на рівні деяких територіальних громад. Так, у 2017 році в Концепції Статуту територіальної громади міста Києва було передбачено запровадження муніципального омбудсмена [5]. Окремі представники вітчизняної правової науки у своїх працях також звертаються до цієї проблематики, пов'язуючи впровадження інституту муніципального омбудсмена з інтеграцією України до ЄС. Дійсно, муніципальний омбудсмен в системі органів місцевого самоврядування України міг би координувати питання взаємодії органів державної влади та муніципального співтовариства, що відповідає європейським практикам. Серед основних функцій, якими слід наділити муніципальних омбудсменів, мають бути: участь у підготовці рішень органів державної влади, які зачіпають інтереси місцевого самоврядування, при необхідності підготовка експертних висновків на проекти рішень; підготовка щорічних

доповідей про стан дотримання прав громадян на місцеве самоврядування; захист прав, свобод і законних інтересів жителів муніципальних утворень в системі місцевого самоврядування; попередження порушень конституційних прав, свобод і законних інтересів мешканців громад, а також сприяння в їх відновленні; вирішення конфліктів між органами місцевого самоврядування та місцевим населенням та ін.

Таким чином, заснування в Україні інституту муніципального омбудсмена, який довів свою ефективність в захисті прав громадян на місцеве самоврядування в багатьох країнах світу, стане вагомим фактором підвищення рівня якості системи місцевого самоврядування. Муніципальний омбудсмен є незалежним публічно-правовим інститутом, не пов'язаним будь-яким зовнішнім впливом при проведенні розслідувань, він є додатковим, а не альтернативним механізмом контролю за діяльністю муніципальних органів влади, коли традиційних інструментів виявляється недостатньо. При розгляді скарг омбудсмен керується принципами незалежності, справедливості, неупередженості, конфіденційності та доступності. Тобто така діяльність відповідає кращим світовим стандартам місцевого самоврядування, до чого має прагнути і Україна.

Література.

1. Levine G.J. Municipal ethics regimes. St.Tomas: Municipal World, 2009.
2. The European Charter for the protection of human rights in cities. URL: <http://www.uclg-cisd.org/en/right-to-the-city/european-charter#sthash.E5JeKdIt.dpuf> (дата звернення: 17.09.2020).
3. Web site The Kerala Ombudsman. URL: www.lsg.kerala.gov.in (дата звернення: 17.09.2020).
4. Цанков В. Омбудсманът (общественият посредник) в Република България. София, 2004. С. 77-82.
5. У Концепції Статуту територіальної громади столиці передбачено запровадження муніципального омбудсмена. 02 листопада 2017 року. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/u_kontseptsi_statutu_teritorialno_gromadi_stolitsi_peredbacheno_z_aprovadzhennya_munitsipalnogo_ombudsmena/ (дата звернення: 17.09.2020).

Лантух І. С.
викладач кафедри теорії
та історії держави та права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГРОШОВА ЗАСТАВА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ: НОРМА ЧИ ПОРУШЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ?

Питання грошової застави під час проведення є актуальне, тому що на виборах висувається велика кількість кандидатів, а в Україні грошова застава розглядається як один із виключних доказів «серйозних» намірів кандидата. На думку багатьох політиків - це робиться для свідомого ставлення до представлення інтересів держави, така думка підтримується такими науковцями сьогодення: О. В. Лаврінович, О. Б. Ковальчук .

Ми живемо в країні, яка опозиціонує себе як країна із демократичними виборами і маємо право на парламентських, президентських та місцевих виборах вільно обирати кандидатів [1].

25.10.2020 року місцеві вибори будуть відбуватися відповідно до нового Виборчого Кодексу, який вступив в дію з 1 січня 2020 року, і стосується проведення виборів. Стаття 225 Виборчого кодексу України зазначає, що організація партії, яка висунула виборчий список кандидатів у депутати обласної, міської (міста з кількістю виборців 90 тисяч і більше осіб) ради, на посаду міського голови (міста з кількістю виборців 90 тисяч і більше осіб), а також особа, яка висувається кандидатом на посаду міського голови (міста з кількістю виборців 90 тисяч і більше осіб) шляхом самовисування, після початку виборчого процесу та до подання документів до обласної, міської виборчої комісії для реєстрації кандидатів у депутати та на посаду міського голови вносить у безготівковому порядку на спеціальний рахунок виборчої комісії грошову заставу з розрахунку чотири розміри мінімальної заробітної плати, встановленої на день початку виборчого процесу, на кожні 90 тисяч виборців відповідного єдиного обласного, міського виборчого округу для кожного виду виборів окремо [1].

Існують два критерії обрання розміру застави у Виборчому Кодексі України: кількість виборців, які проживають в населеному пункті; кількість мінімальних зарплат, які помножуються на кількість виборців.

Цікавим є те, що грошова застава на місцевих виборах запроваджена новим Виборчим Кодексом України, раніше тривав збір підписів виборців на підтримку кандидата і партії.

Кандидати? котрі не мають фінансової спроможності не можуть представляти владу в регіоні. Окрім того, на місцевих виборах заборонили видавати кандидатами населенню продуктові набори, наклейки із емблемами пар-

тій, подарункові сертифікати, пільги та інше, бо це вважався прямим підкупом виборця. В цьому році розмір якихось агітаційних предметів, наприклад, флаг, повинен бути до 65 грн, все що буде вище - вважається підкупом .

Для порівняння з іншими країнами слід звернути увагу, що грошова застава не відіграє значної ролі на виборах у європейських країнах. На виборах 12 країн Європейського Союзу, до яких належать: Австрія, Болгарія, Литва, Румунія, Словаччина, Словенія, Кіпр, Польща, Португалія, Фінляндія, Франція та Чехія не використовується грошова застава таких розмірів, як в Україні, або вона взагалі не використовується.

Важливо зазначити, що за новим Виборчим Кодексом нововведенням також вважається система гендерної рівності, повинно бути 40% осіб однієї статті. Наприклад, із 5 осіб в кандидати повинно бути 2 жінки та 3 чоловіка чи навпаки. Нова виборча система має змусити депутатів реально працювати з виборцями на округах, стимулювати політичну конкуренцію. Однак, нецільним є питання поширення грошової застави для всіх учасників виборчих перегонів на місцевих виборах. Ще більш дискусійною є норма про те, що якщо грошова застава буде сплачена у меншому розмірі чи з іншими помилками, сплачена сума повертатись не буде. Це положення потребує доопрацювання.

Література:

1. Конституція: Закон України від 28.06.1996. №254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 16.09.2020).
2. Виборчий кодекс: Закон України від 19.12.2019. №396-ІХ.. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення: 16.09.2020).

Сердюк Л.М.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ\

Ляшенко А.С.,

курсант факультету підготовки
фахівців для органів
досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ Й ЯПОНІЇ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

При підготовці тез цієї доповіді автор поставив за мету з'ясувати спільні та відмінні риси у порядку формування органів і посадових осіб місцевого самоврядування в Україні й Японії. Досягнення визначеної дослідницької мети зумовило необхідність використання компаративістського та спеціально-юридичного методів пізнання.

Органи місцевого самоврядування займають досить важливе місце в процесі функціонування громадянського суспільства та правової держави. У пізнавальному плані важливе значення має розкриття змісту й обсягу цього поняття, що дозволяє відмежувати його від споріднених категорій: орган публічної влади й орган державної влади. За В. Кравченком, орган місцевого самоврядування – це орган, який утворюється територіальною громадою (територіальними громадами району, області) у встановленому законом порядку для виконання завдань і функцій місцевого самоврядування, наділений відповідно до закону владними повноваженнями, які реалізуються у визначених законом правових та організаційних формах [3]. До них, зокрема, належать сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст; районні у містах ради та їх виконавчі органи.

На першому етапі нашого дослідження розглянемо законодавчо визначений порядок формування органів і посадових осіб місцевого самоврядування в Україні.

Вибори депутатів сільської, селищної, міської ради (територіальних громад з кількістю виборців до 10 тисяч) проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в багатомандатних виборчих округах, на які поділяється територія відповідної територіальної громади. У кожному такому окру-

зі може бути обрано не менше двох і не більше чотирьох депутатів. Вибори сільського, селищного, міського (міста з кількістю виборців до 75 тисяч осіб) голови проводяться за мажоритарною виборчою системою відносної більшості в єдиному одномандатному сільському, селищному, міському виборчому окрузі, що збігається відповідно з територією села, селища, міста згідно з адміністративно-територіальним устроєм або територією сільської, селищної, міської територіальної громади. Вибори міського (міста з кількістю виборців 75 тисяч і більше осіб) голови проводяться за мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості в єдиному одномандатному міському виборчому окрузі, що збігається з територією міста згідно з адміністративно-територіальним устроєм або територією міської територіальної громади. Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, районних у місті рад, а також депутатів міських, сільських, селищних рад (територіальних громад з кількістю виборців 10 тисяч і більше) проводяться за системою пропорційного представництва за відкритими виборчими списками місцевих організацій політичних партій (далі - виборчі списки) у територіальних виборчих округах, на які поділяється єдиний багатомандатний виборчий округ, що збігається з територією відповідно Автономної Республіки Крим, області, району, міста, району в місті, села, селища згідно з адміністративно-територіальним устроєм або територією міської, сільської, селищної територіальної громади. Депутатом, сільським, селищним, міським головою може бути обраний громадянин України, який має право голосу й досяг вісімнадцяти років. Депутатом, сільським, селищним, міським головою не може бути обраний громадянин України, який має судимість за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, кримінального правопорушення проти виборчих прав громадян чи корупційного кримінального правопорушення, якщо ця судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку [1,5].

Розглянемо японський підхід до формування органів місцевого самоврядування. Згідно з Конституцією Японії положення щодо організації й роботи місцевих органів публічної влади встановлюються законом відповідно до принципу місцевої автономії. Принцип автономії означає керування населенням кожною окремою префектурою на автономній території якої вони проживають. У кожній префектурі обираються губернатори строком на 4 роки шляхом прямих виборів. Однією з особливостей японського підходу обрання депутатів до префектурних зборів є відсутність потреби у професійній політичній кар'єрі депутатів та надання дозволу на суміщення її з основним видом діяльності. У виборах на посаду депутата можуть брати участь фізичні особи, які досягли 25 річного віку. Губернатором, мером або старостою може стати особа, яка досягла 35 річного віку. Губернатору надано найбільший спектр повноважень у префектурі, наприклад, він може звільнити мерів з посад, або застосовувати проти них дисциплінарні стягнення [4]. Також до повноважень керівника префектури відноситься розподіл бюджету, збирання

податків та забезпечення гідного рівня освіти. У містах діють муніципалітети якими керують мери, коли у селищах головою залишається староста. Функції муніципалітету пов'язані з вирішенням щоденних проблем населення, таких як, наприклад, надання комунальних послуг. Варто зауважити, що у ст. 94 Конституції Японії закріплено, що місцеві органи публічної влади мають право своїм майном, вести справи і здійснювати адміністративне управління, крім цього, вони можуть видавати свої постанови в межах закону[2]. Місцевим законодавчим органом у муніципалітеті є муніципальні збори. Склад та кількість зборів залежить від кількості населення, що у максимальному випадку дозволяє допуск до участі до 120 осіб, проте це більше характерне для великих міст. Від 1969 року в Японії діє закон, який дозволяє суміжним муніципалітетам об'єднуватися задля надання гідної публічної допомоги населенню, на даний час близько 90% муніципалітетів працюють у такому порядку [4].

Отже, порядок формування органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні й Японії має як спільні, так і відмінні риси. Зважаючи та наявний у цих країнах демократичний державно-правовий режим, спільністю вирізняється відповідний спосіб організації цих інститутів публічної влади. Маються на увазі місцеві вибори. Що ж до відмінностей, то мова йде як про віковий ценз кандидатів на виборні посади (в Японії на посаду депутата можуть претендувати фізичні особи, які досягли 25 річного віку, а губернатором, мером або старостою може стати особа, яка досягла 35 річного віку), так і самі інститути місцевого самоврядування (в Україні така посадова особа, як голова обласної державної адміністрації, якого помилково називають губернатором, на відміну від Японії, не належить до місцевого самоврядування).

Література

1. Конституція України: Науково-практичний коментар / В. Б. Авер'янов та ін. Харків: Видавництво "Право"; Київ : Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. 808 с.
2. Конституція Японії: <https://legalns.com>
3. Грובה В. П. Органи місцевого самоврядування як інституціональна основа системи місцевого самоврядування / В. П. Грובה // Форум права. - 2011. - № 4. - С. 139-144. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2011_4_25.
4. Шпак Ю. О. Організація місцевого самоврядування в Японії/Ю. О. Шпак // Державне будівництво та місцеве самоврядування. -Харків:Право, 2014,N Вип. 27.-С.227-236
5. Виборчий кодекс України. Закон України 19 грудня 2019 року № 396-ІХ. Дата оновлення: від 24.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

Антропов Б.О.

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Лантух І.С.

викладач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГРОШОВА ЗАСТАВА, ЯК УМОВА РЕЄСТРАЦІЇ КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СІЛЬСЬКОГО, СЕЛИЩНОГО, МІСЬКОГО ГОЛОВИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В наш час, коли панують демократичні відноси, а також принцип верховенства права, вибори посідають значне місце у функціонуванні держави. Спираючись на Конституцію України, а саме на статтю 5, яка зазначає, що Україна є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Вибори в Україні є основною формою народного волевиявлення, способом безпосереднього здійснення влади українським народом, на це вказує і Виборчий Кодекс України, а отже вибори посідають значне місце у державі, оскільки це один із способів здійснення влади народом [1].

Тема нашого дослідження присвячена грошовій заставі, як умові реєстрації кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови.

Поняття грошова застава та порядок внесення, повернення та перерахування грошової застави на місцевих виборах з'явилась 21 серпня 2020 року в минулому такої умови на місцевих виборах не було, що надає більшої актуальності обраній темі.

Ця умова має свою проблематику, оскільки згідно чинного законодавства вік громадянина України який має право на голос та висуває свою кандидатуру – є 18 років. Проаналізувавши відповідні пункти Постанови КМУ від 21 серпня 2020 року № 193 «Про порядок внесення, повернення та перерахування грошової застави на місцевих виборах», Центральна виборча комісія не пізніш як на п'ятий день після початку виборчого процесу на підставі відомостей Державного реєстру виборців станом на день початку виборчого процесу відповідних місцевих виборів за правилами, встановленими частинами першою, другою статті 225 Виборчого Кодексу, визначає розмір грошової застави для кожного єдиного сільського, селищного, районного в місті, міського, районного, обласного виборчого округу та єдиного

республіканського багатомандатного виборчого округу. Спираючись на це, деякі грошові застави мають значний матеріальний тягар. Цей тягар залежить від кількості територіальної громади з кількістю виборців. Дослідивши соціологічні опитування з даної тематики, можна стверджувати, що громадянин України, який висуває свою кандидатуру у віці 18-25 років не зможе сплатити такі кошти, тим самим, не зможе реалізувати своє право бути кандидатом на відповідних виборах. Варто відмітити, що застава вноситься у розмірі від двадцяти відсотків мінімальної заробітної плати у місячному розмірі, встановленому на день початку виборчого процесу до чотирьох мінімальних заробітних плат у місячному розмірі, встановленому на день початку виборчого процесу, на кожні 90 тисяч виборців відповідного єдиного територіального виборчого округу для кожного виду виборів окремо. Щоб було конкретніше є встановлені статистичні данні що 4 розміри мінімальної заробітної плати (встановленої на день початку виборчого процесу) на кожні 10 тис. виборців [2] (розмір однієї мінімальної заробітної плати – 4 723 тис. грн). Враховуючи кількість мешканців, наприклад в місті Бердянськ необхідно перерахувати майже 172 тис грн (кількість виборців – 91 тис). Отже, стосовно таких сум, на наш погляд вони є не підйомними для кандидатів віком 18-25 років.

У світі практикується різний підхід застосування грошової застави. Наприклад, деякі країни повністю відмовляються від цього механізму. Так, у Японії та Польщі грошова застава на місцевих виборах не вноситься. Деякі країни встановлюють обов'язкове внесення грошової застави: Ірландія (на виборах до органів місцевої влади), Австралія (на виборах до місцевих рад), Нова Зеландія (вибори до органів місцевої влади). Деякі замість грошової застави встановлюють як обов'язкову умову для висування кандидата/партії - збір підписів виборців на підтримку кандидатів (Грузія, Польща). Також зустрічається поєднання грошової застави та збору підписів виборців (Нідерланди, Болгарія) [3].

Загалом, інститут грошової застави є розповсюдженим явищем і використовується більш як у 80 країнах світу на різних видах виборів. Але обираючи цей “запобіжник” варто пам'ятати, що сума грошової застави не повинна створювати необґрунтований бар'єр для кандидатів. Дійсно, можна розраховувати на позитивну дію грошової застави, як фільтра кількості та якості кандидатів на виборах. Однак лише за умови, якщо законодавець зможе забезпечити розумний баланс суми цього запобіжника таким чином, щоб ті, хто не мають сильної фінансової підтримки могли скористатись одним з основних виборчих прав, а саме правом бути кандидатом на виборах.

Література

1. Конституція: Закон України від 28.06.1996. №254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 16.09.2020).
2. Виборчий кодекс: Закон України від 19.12.2019. №396-ІХ. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення: 16.09.2020).
3. Кравченко В.В. Конституційне право України: навчальний посібник. Атіка, 2004. 512 с. (дата звернення 15.09.2020).

Бучко М.О.

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

д.ю.н., доц. **Боняк В.О.**,
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОФІЦІЙНІ СПОСТЕРІГАЧІ ВІД ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ 2020 РОКУ ЯК СКЛАДОВА ІНСТИТУТУ ОФІЦІЙНИХ СПОСТЕРІГАЧІВ В УКРАЇНІ

Участь офіційних спостерігачів є однією із найважливіших гарантій прозорості та є обов'язковою ознакою демократичності. Саме одним із принципів виборчого процесу є публічність та відкритість.

Правовий статус та порядок реєстрації офіційних спостерігачів на місцевих виборах визначається саме Виборчим Кодексом України, розділом IX та ст. 239 цього кодексу. Правове регулювання здійснюється такими підзаконними актами як:

- Постанова ЦВК «Про Порядок надання дозволу громадським організаціям мати офіційних спостерігачів під час загальнодержавних та місцевих виборів» № 196 від 21.08.2020;

- Постанова ЦВК «Про Порядок реєстрації офіційних спостерігачів від громадських організацій під час загальнодержавних та місцевих виборів» № 197 від 21.08.2020.

Хто є суб'єктами виборчого процесу? По-перше суб'єктами виборчого процесу від громадських організацій, яким надано дозвіл мати офіційних спостерігачів на місцевих виборах;

По-друге, від організацій партій (які висунули свої виборчі списки);

І по-третє, від кандидатів (кандидатів у депутати в багатомандатних виборчих округах, кандидатів на посаду сільського, селищного, міського голови).

Розглянемо один вид із суб'єктів, а саме спостерігачів від громадських організацій яким надано дозвіл мати офіційних спостерігачів на місцевих виборах.

Офіційний спостерігач громадської організації здійснює саме спостереження за виборами в територіальному окрузі, в якому він зареєстрований

як спостерігач й зареєстрований Центральною виборчою комісією, після цього він здійснює спостереження за виборами на всій території загальнодержавного округу. Повноваження офіційних спостерігачів набуваються саме з дня їх реєстрації відповідною виборчою комісією і припиняються після офіційного оголошення (офіційного оприлюднення) результатів відповідних виборів, якщо інше не встановлено Кодексом[1].

Надання дозволу громадській організації мати офіційних спостерігачів на місцевих виборах здійснюється відповідно до закону та чинного законодавства. Спочатку для того щоб здійснювати спостереження на виборах, громадська організація повинна звернутися за клопотанням до Центральної виборчої комісії, але повинно бути все здійснено в строк не пізніше ніж за сорок днів до голосування, за дозволом для того щоб мати офіційних спостерігачів під час місцевих виборів. До клопотання також додається й копія статуту громадської організації, яка буде засвідчена в порядку, встановленому Законом України «Про нотаріат», після початку виборчого процесу. Потім цього ЦВК приймає рішення, але тільки не пізніше як на п'ятий день з дня його отримання клопотання про надання дозволу громадській організації мати офіційних спостерігачів або про відмову в наданні такого дозволу, але з поясненнями чому саме було зроблено відмову і це повинно бути зроблено тільки на законних підставах.

Також можна зазначити те що припинення повноважень офіційних спостерігачів від громадських організацій може бути достроково припинено у разі встановлення фактів систематичного або грубого порушення ним Конституції України та інших законів України. Також у разі з моменту втрати відповідною організацією партії свого статусу суб'єкта виборчого процесу. І тільки після цих порушень втрачається статус офіційного спостерігача.

Отже, офіційні спостерігачі відіграють важливу роль у проведенні виборів, а саме здійснюють спостереження в територіальному окрузі в якому вони зареєстровані. Вибори повинні проводитися за принципом публічності та відкритості. Офіційні спостерігачі повинні здійснювати свої повноваження в межах чинного законодавства та рамках закону.

Література

1. Виборчий кодекс України від 19.09.2020 р URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.

Герасимов А.Є.

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Сердюк Л.М.**

доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

У наш час проведення виборів є невід'ємним процесом будь-якої сучасної розвиненої держави. Він є способом формування органів державної влади, органів місцевого самоврядування або наділення їх певними повноваженнями. Вибори стали необхідним атрибутом життя держави та суспільства, вони характеризують рівень державного режиму в розрізі демократії, реалізують народний суверенітет. Міжнародне право закріплює стандарти щодо проведення й організації виборів у органи публічної влади, які формуються та доповнюються різними конституційно-правовими системами країн, зокрема України [1, с. 145-147].

Стаття 71 Конституції України встановлює основоположні принципи проведення виборів депутатів місцевих рад, сільських, селищних та міських голів та старост, а саме: вони мають відбуватися на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування [2].

Згідно статті 12 пункту 5 Виборчого кодексу України процес проведення виборів здійснюється, перш за все, на засадах рівноправного та вільного висунування кандидатів, відкритості та гласності, рівних можливостей усіх кандидатів у проведенні виборчої компанії. Дотримання цих принципів є найголовнішим фактором впливу на точність, справедливість та виправданість проведення виборів [3].

До найактуальнішої проблеми організації та проведення виборів депутатів місцевих рад, сільських, селищних та міських голів та старост є розповсюдження захворюваності на COVID-19. Можна помітити, що десятками країн світу було прийнято рішення про перенесення виборів різного значення: президентські (Ісландія, Польща, Молдова); парламентські (Чорногорія, Грузія, Румунія, Хорватія, Австрія) та місцеві (Велика Британія, Франція, Австрія, Іспанія). Ці країни перенесли вибори, що мали відбутися найближ-

чим часом, у той час, як до українських виборів залишається цілий місяць, за який може відбутися багато змін по кількості та періодичності захворюваності на COVID-19 [4].

Не треба виключати те, що пандемія COVID-19 не дасть провести в Україні парламентські вибори 25 жовтня так, як це буває зазвичай. Директор українського інституту політики Руслан Бортник заявив, що команда Президента України Володимира Зеленського планує проводити дистанційне голосування під час місцевих виборів. Для цього виборцям треба буде авторизуватися в системі через паспортні дані та віддати свій голос за певну політичну партію [5].

Позитивними факторами введення такого виду голосування є те, що усі результати будуть надсилатися до єдиної інформаційної бази даних, яка буде рахувати кількість голосів, що, по-перше, полегшить роботу ЦВК (Центральної виборчої комісії), по-друге, зменшить об'єм витрат на фінансування дільниць, що включає в себе витрати електроенергії, антибактеріальних засобів (антисептику, марлевих пов'язок, рукавиць), видачі заробітної плати особам, що будуть допомагати при їх проведенні.

Серед негативних факторів слід відзначити те, що для функціонування такої системи голосування нелегко знайти справжніх фахівців у сфері інформаційного простору, які спроможні створити та контролювати її роботу. Відсутність спеціального професійного обладнання, яке б контролювало та захищало систему від перевантаження та збоїв, теж є серйозним питанням. Вирішити його можна складанням спеціального графіку голосування, за яким виборці з певних областей в конкретний період часу зможуть заходити в систему позачергово, коли ж виборцям з інших областей не буде надано доступу до авторизації у цій системі.

Не треба виключати той факт, що знайдеться багато фахівців, які захочуть зірвати процес голосування або внести зміни в його результати, унаслідок свого втручання в систему, тому треба задіяти найрозумніших та найдосвідченіших працівників у сфері інформаційної безпеки, які в разі потреби зможуть захистити систему та блокувати спроби втрутитися в неї. Але ж 16.8% виборців відносяться до осіб похилого віку, які не настільки обізнані в користуванні смартфонами та сучасними комп'ютерами. Отже, саме для них повинно бути придумане вирішення цієї проблеми: спеціальні особи будуть їздити за місцем їх проживання та збирати результати або ж дозволяти їм відвідувати дільниці по паспорту, де вказаний їх вік [6.]

Отже, актуальною проблемою проведення та організації виборів є збільшення захворюваності на COVID-19. Цей чинник може дуже сильно вплинути на швидкість розповсюдження коронавірусу, а недооцінка його може призвести до другої хвилі захворюваності. Влада повинна знайти раціональний та найбільш грамотний вихід із цієї важкої ситуації. Проблема стосується самої організації виборів у дистанційному форматі: налагодження обладнання, створення системи голосування, доведення інформації громадянам про

порядок голосування, винайдення системи захисту та шифрування результатів та ще багато нюансів. Беручи до уваги те, що до виборів залишився один місяць, можна зробити висновок: вже зараз треба починати роботу над їх організацією та ретельно все підготувати.

Література

1. Кравченко В.В. Конституційне право України: навчальний посібник. Атіка, 2004. 512 с. (дата звернення 15.09.2020).
2. Конституція: Закон України від 28.06.1996. №254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 16.09.2020).
3. Виборчий кодекс: Закон України від 19.12.2019. №396-ІХ. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення: 16.09.2020).
4. Н.А. Тарасенко: Особливості підготовки та проведення місцевих виборів-2020 в оцінках експертів. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4905:mistsevi-vibori-2020-problemni-pitannya-pidgotovki&catid=8&Itemid=350 (дата звернення: 17.09.2020).
5. Р.О. Бортнік: Команда Зеленського на місцевих виборах хоче використовувати дистанційне голосування. Український інститут політики. 24.06.2020р. URL: <https://nash.live/news/politics/bortnik-komanda-zelenskoho-na-mistsevikh-viborakh-khoche-vikoristati-distantsijne-holosuvannja.html> (дата звернення: 19.09.2020).
6. Население Украины составляет 37 млн 289 тыс. человек, - Кабмин: 112.ua. URL: <https://112.ua/glavnye-novosti/naselenie-ukrainy-sostavlyayet-37-mln-289-tys-chelovek-kabmin-523050.html>

Гречишкін І.К.

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Христова Ю.В.**

доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

Сучасним кроком з удосконалення діяльності Національної поліції України щодо забезпечення чесного і безпечного волевиявлення громадян у день виборів є запуск на веб-сайті МВС України системи моніторингу пору-

шень виборчого законодавства [1].

Як позитив слід відмітити законодавчу новелу (ст.23 Виборчого Кодексу України) стосовно оприлюднення за день до дня голосування на офіційних веб-сайтах попередніх відомостей про кількість зареєстрованих звернень про порушення виборчого законодавства під час відповідного виборчого процесу, а також роз'яснень відповідальності за порушення законодавства про вибори [2].

Попри всі позитивні фактори кодифікації виборчого законодавства, в результаті проведеного нами аналізу його положень в частині правового регулювання забезпечення Національною поліцією України правопорядку під час проведення голосування за місцем перебування виборців, які внаслідок певних життєвих обставин не здатні самотійно прибути на виборчу дільницю, було встановлено ряд неузгодженостей. Зокрема, аналіз змісту статей 119, 174, 249 Виборчого кодексу про порядок організації голосування виборців за місцем перебування показав, що в них відсутнє положення про обов'язкове супроводження працівником правоохоронного органу членів дільничної виборчої комісії з відповідною виборчою документацією, які відбувають для організації голосування виборців за місцем перебування.

За результатами проведеного в межах даного дослідження аналізу положень Виборчого кодексу було встановлено, що супроводження таких документів поліцейськими, а в разі необхідності, співробітниками Служби безпеки України, передбачено тільки у випадках транспортування виборчих бюлетенів і документації про підсумки голосування до окружної виборчої комісії (статті 123,124, 178, 253) [3].

Відтак, на нашу думку, порядок супроводження працівником правоохоронних органів членів дільничної виборчої комісії з відповідною виборчою документацією до місця фактичного перебування виборця, його повноваження щодо забезпечення громадського порядку поза межами та у приміщенні, де фактично відбуватиметься голосування, супроводження їх до дільничної виборчої комісії по завершенню процедури голосування потребує відповідного нормативного закріплення в окремій статті Виборчого кодексу України.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення виборчого законодавства : Пояснювальна записка до проекту Закону України від 26.04.2018 № 8270-2 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=8270-2&skl=9 (дата звернення: 10.09.2020).

2. Тищенко Катерина. Вибори: МВС запустило онлайн-моніторинг порушень. Українська правда. Вип. від 24 лют. 2019 р. URL : <https://www.pravda.com.ua/news/2019/02/24/7207568/> (дата звернення: 10.09.2020).

3. Виборчий кодекс України: Закон України від 19 груд. 2019 р. №396-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20> (дата звернення: 10.09.2020).

Лазарєва Я. А.

курсант Факультету підготовки фахівців
для підрозділу кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Саєнко М. І.**
доцент кафедри теорії та історії
держави та права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИБОРИ ДО МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ЯК ФОРМА ДЕМОКРАТІЇ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ ФОРМУВАННЯ

Історія України сягає декількох тисяч років, які відображають створення величезної й могутньої країни та шлях її становлення, який переплетений постійними змінами, переворотами, війнами і, що найголовніше, новими людьми при владі. Звичайно, що кожна епоха, кожне століття та десятиліття відображало нові зміни та залучення різних політичних постатей, які намагалися вводити свої правові режими задля комфортнішого керування країною.

Не варто перелічувати всі владні режими, які поширювалися на території України та занурюватися в історичні події, щоб зрозуміти, скільки часу знадобилося суспільству та владній верхівці, щоб, хоч і частково, але перейти та почати підтримувати новий державно – політичний режим – демократію.

У словниках і довідниках з політології, термін «демократія» (від гр. *Demo* і *kratos*) трактується як політичний режим, за якого єдиним верховинним органом у державній владі визнається її народ [1, с. 179].

Існує велика кількість наукових праць, статей, у яких науковці по – різному трактують характеристики демократії та її ознак, рис. В свою чергу, доцент Талдикін О. В. дійшов до такого висновку, що даний політичний режим характеризується такими визначальними рисами:

- дотримання демократичної конституції;
- реалізація принципу «поділу влади»;
- державна влада здійснюється на основі вільної та рівної участі громадян та їх об'єднань в управлінні державою;
- плюралізм у політичній, економічній, ідеологічній та духовній сферах життєдіяльності людини;
- гарантування здійснення прав і свобод громадян відповідно до міжнародних стандартів прав людини;
- демократизм правосуддя, домінують методи переконання перед методами примусу;

- вільне існування всіх форм власності [2, с. 73].

Для зазначення та ознайомлення із терміном «вибори» варто визначити його трактування, що означає процес, у результаті якого певна спільність людей, організована у політичне об'єднання, шляхом голосування формує державний орган чи заповнює вакантну виборну посаду. Обрані особи набувають права виконання своїх функцій та виступають в інтересах людей, суспільства, завдяки якому вони прийшли до влади на певний строк.

Вибори є головною формою прояву суверенітету народу, його політичної ролі як джерела влади. За допомогою виборів забезпечується участь громадян у формуванні представницьких, законодавчих, виконавчих і судових органів влади, оскільки саме в результаті виборів обрані народом кандидати наділяються владними повноваженнями. Для багатьох громадян вибори є єдиною формою їхньої реальної участі у політиці.

Легітимізацією влади у демократичному суспільстві є вибори, як одним з найважливіших інститутів легітимізації існуючої політичної системи і політичного режиму. Сам факт участі громадян у виборах зазвичай означає прийняття ними даного типу політичної системи, політичного режиму, правил формування органів влади незалежно від ставлення населення до конкретних посадових осіб, уряду і правлячих партій [3].

Вибори це спосіб зміни політичних еліт, передача влади від одних людей до інших мирним демократичним шляхом через волевиявлення народу. У результаті виборів оновлюється склад правлячої політичної еліти та опозиційної еліти, змінюється політична вага партій та їх представників, створюється можливість входження у правлячу політичну еліту громадян.

У процесі виборів відбувається політична соціалізація населення, розвиток його політичної свідомості та політичної участі. Таким чином, у ході виборчого процесу різко розширюється потік політичної інформації і пропаганди, активізується різноманітна політико-освітня робота, концентрується увага людей на актуальних політичних проблемах та альтернативних шляхах їх вирішення. Тому в цей період громадяни особливо інтенсивно засвоюють політичні цінності та норми, набувають політичні навички та досвід.

У нашій країні за допомогою виборів громадяни обирають такі виборні органи і посади як: Верховну Раду України, Президента України, обласні, районні, міські, селищні та сільські ради, міських, сільських і селищних голів.

Основною правовою базою виборчого права у нашій державі є Конституція України, Закони України «Про вибори Президента України», «Про вибори народних депутатів України», «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Вибори виконують такі функції:

- реалізація народного і національного суверенітету;
- легітимізація влади;

- забезпечення стабільності, поступовості та наступності існування влади;
- селекція політичних керівників з огляду на їхню попередню політичну діяльність;
- формування і вираження суспільної думки.

Необхідно зазначити, що у статті 69 Конституції України вказано, що в Україні народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії [4], тобто вибори є способом формування вищих органів влади України шляхом голосування.

Отож, опираючись на дану тему, варто підкреслити, що вибори є однією із найважливіших проявів та рис демократії. Вибори є найбільш поширеною формою прямого народовладдя і, на відміну від інших його форм, постійно та періодично застосовується та набуває поширення в більшості країн світу.

Література:

1. Політологічний словник / за ред. М.Ф. Головатого та О.В. Антонюка. Київ, 2005. 179 с.
2. Ведерніков Ю.А. Теорія держави та права. *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*. м. Дніпро, 2013. 383 с.
3. Українська бібліотечна асоціація. *Вибори як елемент демократії. Виборчі права громадян України та механізми їхньої реалізації*. URL: <https://www.slideshare.net/Sumylib/ss-41985757> (Дата звернення: 21.09.2020)
4. Конституція України, 254к/96-ВР, від 01.01.2020, підстава - 27-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (Дата звернення: 21.09.2020)

Малишко Б. В.

студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Малишко В. М.**
доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ОРГАНІВ САМОВРЯДУВАННЯ В КОМПАНІЇ МАСАЧУСЕТСЬКОЇ БУХТИ – ПІВНІЧНОГО СХОДУ БРИТАНСЬКОЇ АМЕРИКИ (1607–1775 рр.)

Право на заснування цієї британської колонії одержала корпорація підприємців, заінтересованих у первісному нагромадженні капіталу за рахунок засвоєння території північного сходу сучасних США. 4 березня 1629 р. Карл I підписав відповідну хартію [1. Vol. 1. P. 45–59]. Її одержала корпорація купців, відома під офіційною назвою «Компанія Масачусетської бухти». У створенні колонії важливу роль відіграли пуританські ортодокси, хоча до складу пайовиків самої компанії пуритани-конгрегаціоналісти зовсім не входили. Корпорацію створили задля одержання зиску від вкладених капіталів, але адміністрація колонії мала знайти спільну мову з керівництвом релігійної громади по різних питаннях, у тому числі й стосовно складної проблеми врегулювання трудових відносин.

Члени корпорації (26 чоловік) одержали землю колонії у формі «вільного і звичайного сокеджу» [2. Vol. 1. P. 49–50]. Монархія визнавала за ними статус «корпоративного політичного організму», що надавало колоністам право на створення органів самоврядування. Пайовики мали привілей на розв'язання всіх «юридичних справ, казусів і суперечок», і це означало, що їм дозволялося регулювати трудові відносини, посилаючись на загальне право Англії. Загальні збори колонії стали місцевим державним органом. Королівська хартія дозволила їм «встановлювати, видавати і складати будь-які корисні і розумні накази, статuti, ордонанси, розпорядження й інструкції, придатні для фріменів зазначеної колонії» [3. Vol. 1. P. 54]. Водночас уряд Англії рекомендував, щоб цей орган в жодному разі не обіцяв тимчасовим рабам наділити їх землею після припинення дії контрактів. Земельна ділянка розміром у п'ятдесят акрів на кожного раба надавалася пану, але наділення землею колишнього наймита віддавалося на його розсуд.

Набір колоністів для Масачусетсу здійснювався відносно успішно, оскільки більшість емігрантів сподівалися саме на одержання землі. Проте

лише та особа, яка самотужки емігрувала до Масачусетсу, одержувала там мінімум п'ятдесят акрів землі і ділянку під садибу. Обгрунтовуючи правовий статус фріменів Масачусетсу, Загальні збори колонії 1641 р. послалися на загальне право метрополії. У своєму рішенні Асамблея колонії вказала, що у віці 21-го року кожний заможний емігрант чоловічої статі має право виступати як приватний власник землі і пан кабальних служників. Якщо такий емігрант прибував разом з родиною, площа ділянки збільшувалася. Хто сплачував вартість проїзду лише частково, одержував ділянку того ж розміру, але за умови певного відпрацьовування на користь компанії з розрахунку в три шилінги на день роботи. Колоністи, що не були пайовиками компанії, могли «тримати й успадковувати свої землі» за умови виконання різних робіт на компанію у визначені нею дні кожного року.

Пайовики компанії врегулювали питання оренди землі у Масачусетсі, надавши особливу інструкцію Дж. Сндікоту – першому губернатору. Там було вказано: «Витрати, що їх несе компанія на відправлення наймитів, занадто великі. Відшкодування витрат, якщо на то буде воля Божа, залежить від ретельної роботи сервентів. Тому ми хочемо, щоб Ви призначили старанних і пильних наглядачів за кожною родиною. Їм належить стежити за тим, щоб кожен сервент виконував роботу, для якої призначений. Треба, щоб Ви там, а ми тут були в змозі стежити за тим, як сервенти витрачають свій робочий час. От чому ми посилаємо Вам кілька реєстраційних книг і просимо поширити їх серед наглядачів. Останнім слід вести точний облік щоденної роботи, зробленої кожним кабальним рабом у кожній родині. Щоденне ведення книг стане, можливо, обтяжною справою, а тому можна вимагати звіт за тиждень» [4. Р. 112].

Так, Хартія короля визнавала що органом управління колонією виступили спільно магістрат і Загальні збори фріменів, але всевладним виконавчо-розпорядчим органом став магістрат у складі губернатора, його заступника й асистентів. Положення хартії було розвинено пайовиками колоніального підприємства, які надали виконавчій владі Масачусетсу інструкцію «Організація управління Компанією Масачусетської бухти». Тобто, посадовці колонії привласнили функції створення законів, наділення землею, оподаткування, покарання порушників і регулювання рабської праці та вільних ремісників, що служили компанії.

Література.

1. Foundations of Colonial America; a Documentary History: In 3 vols./ Ed. by W. K. Kavenagh. New York: Chelsea House Publishers, 1973. Vol. 1. XXXVIII, 726 p.; Vol. 2. 727–1668 p.; Vol. 3. XXX, 1669–2639 p.
2. Там само.
3. Там само.
4. Morgan E. E. The Puritan Dillema. The Story of John Wintrop. Boston: The University of Massachusetts Press, 2001. XII, 232 p.

Маринець В.І.,
курсант Херсонського факультету
Одеського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:
к.ю.н. **Божок С. Г.,**
в.о. обов'язки старшого викладача
кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Одеського державного
університету внутрішніх справ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ

У словниках дається чітке тлумачення терміна: корупція - підкуп, порча. За сучасною термінологією корупція- це підкупність, продажність посадових осіб, громадських діячів. А за До радянських часів енциклопедичне трактування корупції зводилося однозначного визначення її тільки як злочину, що проявляється у прямому використанні посадовою особою прав, наданих їй відповідно до посади з метою збагачення [1, с. 523]. У юридичному словнику, виданому за радянських часів, термін «корупція» відсутній, оскільки використовувався у правовій практиці. Поняття «корупція» у радянській юридичній науці асоціювалося з хабарництвом. Воно розглядалося як злочин, що полягає в одержанні службовою особою безпосередньо або через посередників матеріальних цінностей або будь-якого іншого майна чи майнових вигод за виконання або невиконання в інтересах того, хто дає хабар, будь-якої дії, яку службова особа повинна була або могла вчинити з використанням свого службового становища [2, с. 601]. Тепер правники корупцію розглядають як суспільно небезпечне явище сфері політики або державного управління, що проявляється у навмисному використанні представниками влади свого службового становища для протиправного отримання майнових та не майнових благ і переваг у будь- якій формі, а також як підкуп цих осіб [3, с. 288].

Таким чином, корупцію можна визначити як складне соціально- психологічне (а за своєю суттю асоціальне, аморальне і протиправне) явище. що виникає в процесі реалізації владних відносин уповноваженими на це особами, які протиправно використовують надану їм владу для задоволення особистих інтересів (інтересів третіх осіб), а також для створення умов здійснення корупційних дій, приховування цих дій та сприяння їм.

Жданов, наприклад, виділяє такі основні підходи до розуміння корупції: а) корупція розуміється як підкуп-продажність державних владою або службовців; б) корупція розглядається як зловживання посадовим становищем, здійснене з певних особистих інтересів; в) корупцію розуміють як викорис-

тання посадових повноважень, статусу посади, а також авторитету для задоволення особистого інтересу або інтересів третіх осіб; г) корупція розглядається як елемент (ознака) організованої злочинності. На думку М.І. Мельника: «Корупція – не просто соціальне, але й психологічне та моральне явище. Адже вона не існує поза людьми, їх поведінки, діяльності. Корупція-це спосіб мислення, який обумовлює спосіб життя» [4, с. 11]. Слушно зауважив М.Н. Серьогін, що «корупція, як широко відоме соціальне явище, бере початок із зародження державності й відображає суперечність між недостатністю ресурсів до задоволення власних потреб і пораненням деяких посадових осіб використати власне становище з метою більш повного задоволення особистих потреб та потреб найближчого оточення» [4, с. 3].

Виходячи з такого визначення корупції в Законі України «Про запобігання корупції», до основних його ознак слід віднести зазначені нижче:

1) корупційна діяльність може здійснюватися особами, як уповноваженими на здійснення функцій держави, так і іншими особами, прирівняними Законом до них, фізичними особами названим до уповноваженими представниками юридичних осіб;

2) дана діяльність пов'язана не тільки з протиправним використанням особою наданих їй службових повноважень, а й з протиправним наданням таким особам обіцянок/пропозицій чи наданням неправомірної вигоди; а не тільки одержання такої.

3) спеціальною метою такої діяльності є отримання неправомірної вигоди, під якою тепер розуміються грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги матеріального або нематеріального характеру, що їх обіцяють, пропонують, надають або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, без законних на те підстав, але й прийняття обіцянок/пропозицій такої вигоди. [5].

Систему корупційних злочинів можна поділити на три групи (М.І. Мельник): 1) безумовно корупційні злочини, до яких відносять злочини, склади яких передбачені ст. ст. 191, 364, 368, 372, 375 та 423 К; 2) умовно корупційні злочини (їх вчинення не завжди супроводжується ознаками корупції (може вчинятися як суб'єктами корупції, так і іншими особами чи мотиви, характерні для корупції, є не обов'язковою ознакою складу злочину), до яких відносять злочини, склади яких передбачені ст. ст. 157-162, 210, 211, 343, 365, 366, 370, 371, 373, 376, 382, 426 КК; 3) злочини, які можуть бути віднесені до корупційних з огляду на безпосередній (інколи нерозривний) зв'язок з останніми, до яких відносять склади злочинів, передбачені ст. ст. 198, 209, 255, 256, 369, 396 К (6, с. 8-9).

Необхідно зазначити, що головними соціальними факторами корупції виступають диспропорції в динаміці економічних перетворень і формуванні державно-політичного, організаційно-управлінського, інституційного, правового та морального середовища. Зокрема, недостатнє регулювання складних соціально-економічних процесів, пов'язаних зі становленням ринкової еко-

номіки та приватизацією державної власності, недосконалість системи місцевого самоврядування, бюрократизм, безвідповідальність і безкарність чиновників, виборче правосуддя, нерозвиненість інститутів громадянського суспільства і недержавних засобів масової інформації. нестабільність, суперечливість та інші недоліки законодавства.

Важливим чинником поширення корупції є суспільна думка з домінуванням у громадській і груповій свідомості ціннісних орієнтацій на матеріальне благополуччя, владу, культ грошей і матеріальне споживання, а також стійкість у суспільній свідомості, у тому числі і серед державних службовців, негативної думки, що корупція значною мірою є об'єктивним і виправданим явищем, яке нібито потрібне для успішного вирішення багатьох економічних, соціальних та інших повсякденних життєвих проблем [7, с. 69].

Отже, потрібно зазначити, що корупція як соціальне явище охоплює всю сукупність діянь, пов'язаних із неправомірним використанням особами наданої їм влади та посадових повноважень з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших правопорушень, що створюють умови для вчинення корупційних діянь або їх приховування. Водночас, необхідно розуміти, що соціальний вимір корупції неможливий без урахування її морально-психологічних характеристик, що є зумовлюючим фактором становлення та розвитку корупції як соціального явища.

Поширеність корупції в різних сферах життя, а також існування у вигляді масового явища перетворюють її на елемент повсякденності, звичаю, традиції. Поширеність корупції і призвичаєність до неї населення, особливо в деяких сферах суспільного життя, стане для будь-якої людини культурною нормою! Знаючи про те, що всі дають у тому чи іншому закладі хабарі, дуже важко психологічно перебороти в собі конформістську схильність і вчинити не так, як це робить решта. Людина може добре розуміти на моральному рівні, що давати хабара це протиправне явище, але на рівні психологічних чинників, що зумовлюють її поведінку, діє за традицією. Усі ці симптоми щодо корупції, на жаль, існують в сучасному українському суспільстві.

Література

1. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії: монографія / Мельник М.І.-К.: Атіка, 2001.-304 с.-Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/726480/>.
2. Серьогін С.М. Державний службовець у відносинах між владою і суспільством : монографія / С. М. Серьогін. - Д.: ДРІДУ НАДУ, 2003. - 456 с.
3. Михайленко Д. Г. Кваліфікація корупційних злочинів: навчально-методичний посібник для студентів 5-го курсу Інституту прокуратури та слідства / Д. Г. Одеса: Юридична література, 2013. -136 с. - Михайленко. (Сер. «Навчально-методичні посібники»). Режим доступу:<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/4164/37.%20Mychailenko%20D.%20K%20alifikats%20korupts%20zloch.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
4. Бондарчук О. Г. Теоретичні основи та адміністративно-правові механізми протидії корупції в державній кримінально-виконавчій службі України. Монографія. - «Центр учбової літератури», 2015.-462 с. -Режим доступу: <https://www.yakaboo.ua/teoretichni-osnovi-ta>

administrativno-pravovi- mehanizmi-protidii-korupcii-v-derzhavnij-kriminal-no-vikonavehij-sluzhbi- ukraini.html.

5. Про запобігання корупції. Закон України від 24.09.2020 р. №1700-VI – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/ru>. – Назва з екрана: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

Котляров С.А.,

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Лантух І.С.,

викладач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Обрана тематика є актуальною на сьогоднішній день, адже ми стоїм на порозі чергових виборів в органи місцевого самоврядування. На сьогодні, Україні, як демократичній та правовій державі, необхідно забезпечити та підтримувати в країні такий порядок в суспільстві, який допомагав та дозволяв би кожній особі вільно, безпечно та безперешкодно реалізувати свої права та обов'язки. Головним органом, який безпосередньо буде задіяний у забезпеченні цього порядку стане Національна поліція України. Виходячи з особливостей виборчого процесу, можна виділити його наступні етапи: 1) попередній; 2) основний; 3) заключний;

Провівши аналіз наукових робіт, нормативно – правових актів та опитавши практичних працівників з даної теми, ми дійшли висновку, що виборчий процес буде розповсюджено по всій території України на тривалий час, супроводжуючись при цьому антагоністичними вподобаннями відносно кандидатів на певні посади, а також постійне підбурення та напруження ситуації буде здійснюватися через засоби масової інформації у вигляді політичних дебатів, обговорень та прогнозів майбутніх виборів [3] Таким чином, Національна поліція України має постійно контролювати всі вищезазначені етапи, для попередження хуліганства, шахрайства та інших дій, що порушують публічну безпеку, порядок та спокій.

На першому етапі перед правоохоронцями стоїть завдання перевірити

список виборців, перевіряє готовність на територіальних виборчих дільницях до роботи, забезпечує охорону громадського порядку під час проведення всіх політичних заходів, які визначені законодавством. На другому або основному етапі проведення народом свого волевиявлення, поліція відіграє не менш важливу роль, на неї покладається завдання з попередження провокацій під час передвиборної агітації кандидатами населення, захисту прав осіб та дотримання ними таємниці голосування, слідкують за правильністю та додержанням законності під час підрахунки голосів виборчою комісією, контролюють доцільність та правомірність використання бюджетних коштів, і знову ж таки покладаються функції із забезпечення громадського спокою. І, нарешті, на останньому, заключному етапі, правоохоронні органи забезпечують безпеку і надійність при транспортуванні бюлетенів виборців, при цьому супроводжуючи їх по дорозі з виборчих дільниць охороняє громадський порядок під час проведення масових політичних зібрань, та попереджає масові заворушення та безпорядки, які можуть виникати під час таких заходів. Якщо розглядати процедуру голосування в зарубіжних країнах, можна розуміти зміст порізному, проте легко помітити яскраву відмінність в країнах із ярко вираженою демократією, та країною, в якій народовладдя лише на словах. Велику роль відіграє практика ОБСЄ, коли надсилаються міжнародні, незацікавлені в результатах виборів, спостерігачі, які слідкують за дотриманням законності не на останньому чи передостанньому етапах проведення голосування, а з самого початку, ще на підготовчих етапах. Альтернативним прикладом зарубіжної країни можна визначити Словацьку республіку. Таким чином в цій країні конституційно-правову основу органів місцевого самоврядування складає Конституція (ст.64 – 71), та інші спеціальні закони [2].

Тому перед кожними виборами, до них направляються міжнародні спостерігачі, які допомагають органам правопорядку забезпечувати законслухняність та попереджувати фальсифікацію результатів виборів створюючи прозорість процедури від початку до завершення. Ще одним прикладом прозорості голосування можна такий спосіб як електронне голосування, яке проводилося під пильним наглядом поліції в таких країнах, як Естонія, Ірак, Нідерланди, Нова Зеландія, Сінгапур, Франція. У тестовому режимі цей метод випробовували у Великій Британії, США, Швейцарії [1, ст.170-172]. Цей засіб з причин недопрацьованості не є поширеним, проте він дозволяє голосувати через електронний кабінет, при цьому унеможливує сутички та суперечки на виборчих дільницях. Проте ми вбачаємо в цьому методі великий ризик, адже існує загроза витоку інформації через мережу інтернет, загроза конфіденційності та порушення таємності голосування, а також застосування якісно нових технологій для розпізнання особи.

Підводячи підсумок можу сказати, лєвова частка забезпечення проведення виборів припадає на правозахисні органи під час контролю за голосуванням. Наразі, винаходять кардинально нові способи забезпечення законності і дотримання безпеки і спокою у суспільстві та поступово вдосконалю-

ють, і незабаром вони будуть в активному використанні і в нашій державі.

Література

1. Кохалик Х. Світовий досвід впровадження електронної демократії: проблеми та досягнення [Електронний ресурс] / Х. Кохалик // Ефективність держ. упр. – 2015. – Вип. 42. – С. 169–174. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_42/fail/20.pdf. (дата звернення 16.09.2020)
2. Конституція Словацької Республіки від 11 жовтня 1992 року. URL: <https://www.prezident.sk/upload-files/46422.pdf> (дата звернення 16.09.2020)
3. Все ближче до завершення реформи: в Україні створено понад 1000 ОТГ (моніторинг Мінрегіону). URL: <https://decentralization.gov.ua/news/11833> (дата звернення 16.09.2020)

Рец В.В.

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Христова Ю.В.**

доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Останнім часом сучасне українське суспільство спіткали значні зміни, які стосуються не тільки організації робочого або навчального часу, але й життєдіяльності взагалі. Переважна більшість суспільних інститутів тепер напрацьовують стратегії функціонування в умовах пандемії, спричиненої COVID-19. Зокрема, з метою запобігти поширенню коронавірусної інфекції було скасовано чимало заходів, пов'язаних із масовим скупченням людей.

З метою запобігти масовим скупченням людей на виборчих дільницях у день голосування 25 жовтня 2020 року Кабінетом Міністрів України встановлено додаткові протиепідеміологічні заходи [1]. Принагідно зауважимо, що найкращим захистом від розповсюдження будь-якого інфекційного захворювання, у тому числі і COVID-19, є зменшення концентрації людей в одному місці.

Сьогодні не можна віднайти сферу суспільного життя, яка б не була ін-

форматизована, тому що століття постіндустріального розвитку та суцільної діджиталізації вимагає суттєвих змін та розвитку саме в цьому напрямку. Як наслідок, до епохи цифрової трансформації причетний кожен в Україні і далеко за її кордонами.

В умовах пандемії неабияке значення набули саме Інтернет-технології, які, можливо, не замінять спілкування віч-на-віч, проте можуть скоротити контакти з потенційно інфікованими особами, проте із стрімким поширенням COVID-19 кожен людину можна вважати потенційно інфікованою. Сучасні реалії звернули увагу на можливість максимально широко використовувати інформаційно-комунікаційну мережу Інтернет перш за все для того, щоб попередити розповсюдження вірусу.

Цифрові технології доцільно застосувати і під час організації виборчого процесу. Чимало корисних дій можна робити через Інтернет, так само надання громадянам можливості голосування за допомогою Інтернет-технологій, на мою думку, не можна вважати ідеєю фікс, особливо останнім часом.

Алгоритм цифрової трансформації виборчого процесу полягає у створенні окремого серверу для голосування громадянами за власного кандидата. Звичайно, дана платформа має бути бездоганно захищеною від протиправних посягань з боку самих кандидатів або інших заінтересованих осіб у маніпулюванні результатами виборів тощо. До того ж, кожен виборець матиме власний електронний кабінет, де він зможе прикріпити особисті дані, а саме: фотографію з документом, що посвідчує особу та власне документ, а також погодитися на обробку персональних даних. Крім того, доцільно наголосити на тому, що вхід до кабінету буде дозволено тільки один раз для того, щоб проголосувати. Кожен виборець прив'язаний до конкретної виборчої дільниці відповідно до місця реєстрації проживання, а тому у випадку електронного голосування таким виборцем до виборчої комісії такої дільниці має надходити повідомлення, що конкретний громадянин реалізував своє право на вибір або ж під час реєстрації особи на виборчій дільниці комісія має перевіряти відсутність електронного голосу.

Створення електронної платформи голосування надасть можливість зменшити концентрацію людей на виборчих дільницях та реалізувати право окремим категоріям громадян, які мають бажання проголосувати, але позбавлені об'єктивної можливості це здійснити, особливо в період пандемії.

Отже, сучасне українське суспільство є достатньо розвинутим в аспекті використання Інтернет-технологій у різних сферах життєдіяльності суспільства. Саме тому в період пандемії доречно було б розглянути можливість використання електронної платформи для реалізації права громадянина на вибір. Це сприятиме зменшенню концентрації виборців на дільницях і, як наслідок, попередженню поширенню вірусної інфекції.

Література

1. Затверджено протиепідемічні заходи під час проведення виборів. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: *офіційний веб-сайт*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zatverdzheno-protiepidemichni-zahodi-pid-chas-provedennya-viboriv> (дата звернення: 20.09.2020).
2. Катт Х., Елліс Е., Мейлі М. та ін. Дизайн системи адміністрування виборів. Виправлене і доповнене видання (англ. мовою). Міжнародний інститут демократії та сприяння виборам, 2016. URL: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/electoral-management-design-revised-edition-UK.pdf> (дата звернення: 20.09.2020).

Дегтяр В. А.

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Лантух І.С.,

викладач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

Демократизація політичних процесів – основна вимога європейського розвитку на шляху українського суспільства у векторі євроінтеграції. Захист та належне функціонування виборчого законодавства потребує постійного вдосконалення та регулювання у відповідності із викликами сучасності. Зокрема, відкритим залишається питання щодо боротьби із порушеннями під час проведення місцевих виборів.

Дослідженню юридичної відповідальності, її видів та змісту присвячені праці вітчизняних вчених, журналістів, організацій та ін., зазначена проблема розглядається як фрагментарно так й комплексно у роботах О.Л. Копиленка, О.В. Марченко, С.С. Алексеєва, С.Н. Братуся, І.С. Самощенко та ін. Метою є встановлення основних порушень виборчого законодавства під час проведення місцевих виборів у відповідності до новел чинного законодавства та реалій сьогодення [2, с.21].

Перш за все, розглянемо юридичну відповідальність за порушення виборчого законодавства, як важливу гарантію реально існуючого волевиявлення громадян в Україні, у даному випадку, можна вести мову про консти-

туційно-правову відповідальність, якої передбачено санкцію виборчої комісії – попередження кандидатом, відмова у реєстрації або скасування рішення про реєстрацію цих кандидатів [1]. До виборчих органів та їх представників – дострокове припинення повноважень виборчої комісії або її члена.

Нормативно-правовою базою інституту відповідальності за такі порушення є базові виборчі Закони, що містять санкції на рівні адміністративного та кримінального законодавства, зокрема, до таких відносять: Конституцію України, Виборчий кодекс України, Закони України «Про центральну виборчу комісію», «Про Державний реєстр виборців», Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення. Також, передбачена дисциплінарна відповідальність об'єктами якої є члени виборчих органів, інші посадові особи, у випадку вчинення ними протиправних діянь, що пов'язані із виборчим процесом у разі відсутності складу адміністративного або кримінального правопорушення, відповідно до ч. 3 ст. 19 Виборчого Кодексу України.

У вересні 2020 року стартував виборчий процес місцевих виборів, разом з цим правоохоронними органами почалася фіксація перших порушень. За даними Національної поліції України станом на 07:00 17.09.2020, розпочато 32 кримінальних проваджень, 18 з них - пов'язані з порушенням виборчого законодавства, 14 – пов'язані з виборчим процесом. Найпопулярнішими серед них, за словами, голови Національної поліції України Ігоря Клименка, є:

- надання грошової винагороди за зміну місць голосування та голосів за певного кандидата;
- роздавання безкоштовних подарунків різним верствам населення з логотипами кандидатів, продуктів харчування та засобів гігієни, організація безкоштовних поїздок [3].

Повідомлення про виявлене правопорушення можна залишити на гарячій лінії Міністерства внутрішніх справ у відповідному регіоні, або звернутися безпосередньо до представника правоохоронних органів, який обов'язково буде присутнім на виборчій дільниці.

Зокрема, чинним законодавством визначені санкції щодо правопорушень, так Главою 15-А Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі- КУпАП), встановлюється порядок забезпечення народного волевиявлення визначені адміністративні правопорушення, які посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення, та відповідальність за такі. Щодо строків накладання та притягнення, відповідно до ст. 38 КУпАП України, не пізніш як через 3 місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні - не пізніш як через три місяці з дня його виявлення. Кримінальна відповідальність передбачена відповідно Кримінальним кодексом України, зокрема, 5 розділом визначені злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина [4].

Отже, провівши аналіз чинного законодавства України щодо порушень

виборчого законодавства під час проведення місцевих виборів, а також здійснений розгляд сучасного стану порушень дозволяє зробити висновок, що чинним законодавством передбачена юридична відповідальність на всіх рівнях, тому реалізація виборчого права всіх громадян України буде здійснено у кращих традиціях демократичного суспільства.

Література

1. Асадчев Ю. Юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства. Юридична газета: всеукраїнське щотижневє професійне юридичне видання, №41 (487). Київ, 2015. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/yuridichna-vidpovidalnist-za-porushennya-viborchogo-zakonodavstva.html> (дата звернення: 28.09.2020)

2. Закірова С. Законопроект про зміни у виборчому законодавстві України: необхідні новації та дискусійні ініціативи. Громадська думка про правотворення: інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів, №11(196). Київ, 2020. С. 71

3. Найпопулярніші порушення на місцевих виборах: Які бувають та що за них загрожує? URL: <https://ua.112.ua/golovni-novyni/naipopuliarnishi-porushennia-na-mistsevykh-vyborakh-yaki-buvaiut-ta-shcho-za-nykh-zahrozhuie-550299.html> (дата звернення: 28.09.2020).

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства: Закон України від 16.07.2020 № 805-IX. Верховна рада України. Законодавство України: офіційний сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/805-20> (дата звернення: 28.09.2020).

Ткаченко П.І.

здобувач Академії управління персоналом,
член Всеукраїнської пенітенціарної асоціації,
член асоціації правників України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Місцеві вибори в Україні є багатоаспектним політико-правовим явищем, яке забезпечує спосіб формування представницьких органів місцевого самоврядування. Актуальним питанням постає нормативно-правове регулювання процесу місцевих виборів адже саме процесуальних характер останніх має бути чітко прописаний та унормований в чинних положеннях законодавства. Процес виборів ґрунтується на законодавстві про вибори його основних засадах та безпосередніх прав всіх учасників виборів. Процес забезпечення регламентований законодавчими актами, котрі в свою чергу безпосередньо унормовують всі поняття та положення щодо виборів. На сьогоднішній день в умовах трансформації поведінки окремих груп осіб, наявної агресії, можливо припустити про можливі фактичні ризики дезорганізації виборчого процесу на дільницях. З урахуванням вище викладеного матеріалу зазначаємо про

нагальність в забезпеченні правопорядку під час проведення місцевих виборів компетентними співробітниками правоохоронних органів.

Національна гвардія України – це військове формування з правоохоронними функціями котре входить до системи Міністерства внутрішніх справ України призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій. Статтею 2 Закону України «Про Національну гвардію України» унормовано наступні положення щодо регулювання та визначення основних функцій Нацгвардії, де п.1 визначено, що основними функціями є: охорона громадського порядку, забезпечення захисту та охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян, участь у забезпеченні громадської безпеки та охороні громадського порядку під час проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій та інших масових заходів, що створюють небезпеку для життя та здоров'я громадян [1, с. 2].

З метою доцільного застосування військових сил Національної гвардії для забезпечення правопорядку під час проведення місцевих виборів слід виокремити проблемні питання за для ефективного їх врегулювання на законодавчому рівні та застосування на практичному. Аналізування останніх подій за типовим тактичним прикладом з урахуванням можливих ризиків та проявів порушення правопорядку на виборчих дільницях, розробка та впровадження концепції щодо забезпечення правопорядку військовослужбовцями. У відповідності до чинного законодавства концепція котра буде впроваджена з додержанням усіх відповідних норм та приписів становить собою в подальшому ефективну конструкцію із забезпечення правопорядку силами Національної гвардії.

Аналіз останніх подій котрі були зафіксовані на виборах є досить негативним фактичним явищем, результати такого аналізу свідчать про відсутність будь якої ефективності у застосуванні сил Національної поліції в діяльності із забезпечення правопорядку на виборчому процесі. Ні в якому разі не слід відокремлювати органи поліції від діяльності із забезпечення правопорядку, в концептуальному огляді на події можливо розглянути та ввести до розробок забезпечення сумісну співпрацю органів НПУ та Нацгвардії. З огляду на вище викладений матеріал доцільним є саме сумісна діяльність органів Національної поліції та Національної гвардії.

Отже виходячи з вище викладеного можливо зазначити, що забезпечення правопорядку під час проведення місцевих виборів є саме процесуальним характером виборчого процесу. Забезпечення правопорядку військовими силами Національної гвардії України є на сам перед ефективністю та доцільніс-

тю з огляду на аналізування можливих проявів дезорганізації. Лише за умов суворого дотримання чинного законодавства, вимог, приписів можливо забезпечити чітко додержання законності під час проведення місцевих виборів.

Література

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 р. № № 876-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. № 17. - Ст. 594.

Трень Т.О.

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

д.ю.н., доц. **Боняк В.О.**
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОФІЦІЙНИХ СПОСТЕРІГАЧІВ ВІД ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА МІСЦЕВИХ ВИБОРАХ 2020 р.

Для України одним із першочергових завдань є налагодження ефективних механізмів оновлення влади. Таким єдино прийнятним та легітимним за демократичними стандартами механізмом вважаються вибори. В організації виборчого процесу позитивну роль відіграють офіційні спостерігачі. Сьогодні участь спостерігачів від громадських організацій у виборчому процесі викликає дискусії не тільки в нашій країні, а й у світі. Насамперед, виникає питання, чи необхідно залучати громадські організації у процесі формування виборчих комісій, висуванні кандидатів на виборах, у спостереженні за виборчим процесом.

Найважливішою формою державної підтримки громадянського суспільства є створення для його існування адекватної правової бази, забезпечення механізмів правового захисту інтересів соціальних структур, насамперед, захисту основних прав і свобод громадян України. Залучення ж громадськості сприяє посиленню її ролі в демократичних перетвореннях держави, збільшує прозорість процесу прийняття рішень, а також підвищує відповідальність посадових осіб перед своїми виборцями. Наразі стан демократичності та прозорості виборів у нашій державі є недостатнім. На наш погляд, надання гро-

мадським організаціям права спостерігати за виборчим процесом є важливим кроком для нашої держави.

Наша позиція знайшла своє відображення у останніх змінах вітчизняного законодавства. 18 вересня 2020 року Центральна виборча комісія (далі – ЦВК) завершила тривалий процес розгляду питання про отримання громадськими організаціями дозволу мати офіційних спостерігачів на місцевих виборах в Україні, які заплановані на 25 жовтня. Треба сказати, що загалом таку можливість отримали 116 громадських організацій, з них 85 є зареєстрованими на всій території нашої країни, інші 31 – в окремих її регіонах.

Відповідно до виборчого законодавства, громадська організація, статутна діяльність якої передбачає участь у виборчому процесі та спостереження за ним, та у разі, якщо вона є зареєстрованою у порядку, визначеному законом, має право звернутися до ЦВК у термін, що не перевищує сорока днів на місцевих виборах з клопотанням про дозвіл на участь офіційних спостерігачів під час відповідних виборів. Після розгляду ЦВК оприлюднює список організацій, яким надано право мати спостерігачів [1].

Дуже важливо, аби кожен спостерігач, який діє від неурядової організації, був фахово підготовлений до виконання своїх обов'язків, бо саме від його компетентності великою мірою залежить якість наданих такою організацією висновків про перебіг виборчого процесу. Вони захищають інтереси окремих соціальних груп, здійснюють контроль за прозорістю виборів, інформують спільноту про перебіг виборчих перегонів. Спостерігачі не повинні мати особистої зацікавленості у результатах виборів. Вони мають на меті забезпечити справедливість процесу голосування, захисту прав виборців та результатів їх волевиявлення.

Існує необхідність забезпечення ефективного та дієвого контролю на усіх етапах виборчого процесу, починаючи зі складання та уточнення списків виборців та закінчуючи встановленням результатів виборів. Це дасть змогу захистити вибір українського народу, протистояти брудним виборчим технологіям та контролювати владу, яка повинна знати, що її контролюють на законних підставах.

Важливо сказати, що спостерігачі не є суб'єктами виборчого процесу, їх повноваження починаються з дня їх акредитації, а припиняються в день, коли ЦВК оприлюднює офіційні результати відповідних виборів, у разі, якщо інше не передбачено. Акредитацію спостерігачів здійснює центральна виборча комісія. Зазначимо також, що ЦВК уповноважена достроково припинити повноваження спостерігачів у випадку, коли буде встановлено факт грубого чи систематичного порушення ними Конституції та законів України. Таким чином, вона приймає відповідне рішення, яким припиняє повноваження спостерігача [2].

До кандидатів у офіційні спостерігачі висуваються певні вимоги: він повинен мати право голосу; не повинен бути членом виборчих комісій.

Відповідно до Виборчого Кодексу офіційні спостерігачі від громадсь-

ких організацій уповноважені на:

- 1) присутність на засіданнях виборчих комісій відповідного територіального округу;
- 2) присутність на зустрічах кандидатів та їх довірених осіб, представників, уповноважених осіб партій, які є суб'єктами виборчого процесу з виборцями, на передвиборних зборах, мітингах;
- 3) перебування на виборчих дільницях під час голосування, спостереження за роботою членів виборчої комісії;
- 4) присутність під час голосування виборців за місцем їх проживання;
- 5) здійснення фото-, відеозйомки та аудіозапису, однак при цьому не повинна порушуватися таємниця голосування виборців та інше [1].

Треба зазначити й те, що заборонено офіційним спостерігачам: безпідставне втручання в діяльність виборчої комісії, вчинення дій, які якимось чином порушують законний хід виборчого процесу або не дозволяють членам виборчої комісії здійснювати покладені на них обов'язки; заповнювання виборчого бюлетеню замість виборця, навіть у разі, якщо той сам про це попросить; знаходитись у кабіні (кімнаті) для таємного голосування в момент, коли виборець заповнює виборчий бюлетень.

Отже, офіційний спостерігач – невід'ємний учасник виборчого процесу, адже значною мірою від їх висновків про законність виборів чи, навпаки, порушення виборчого законодавства, залежить визнання суспільством легітимності новообраної влади. Здійснення спостерігачами від громадських організацій незалежного спостереження за виборчим процесом сприяє підвищенню суспільної довіри до влади. Крім того, ефективна реалізація спостерігачами своїх службових повноважень унеможлиблює зловживання та порушення волевиявлення виборців.

Література

1. Виборчий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
2. Про Порядок акредитації офіційних спостерігачів від іноземних держав, міжнародних організацій на виборах Президента України, народних депутатів України, місцевих виборах: Постанова ЦВК від 28 серпня 2020 року № 205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0205359-20#Text>

Чечель А.О.

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

к.ю.н., доц. **Сердюк Л.М.**,
доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ І ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

Сьогодні Україна наповнена демократією та народовладдям. Одним з проявів народовладдя в Україні згідно з Основним законом є вибори. Поняття «вибори» являє собою одну з форм прямого народовладдя, яка полягає в можливості громадян конкретної країни формувати як представницькі органи державної влади та місцевого самоврядування, так і обирати посадових осіб на до вищезазначених інституцій шляхом голосування.

Варто зазначити, що сучасні інтеграційні тенденції корінним чином впливають на процеси реформування в українській державі. Очевидно, що позитивний досвід зарубіжних країн з приводу формування органів і посадових осіб місцевого самоврядування має невід'ємне значення для розвитку даного питання в Україні.

Процес формування посадових осіб та органів місцевого самоврядування, зокрема місцеві вибори є досить актуальною проблемою на сьогоднішній день в Україні, адже незабаром відбудуться чергові вибори як до органів місцевого самоврядування так і їх посадових осіб.

Відповідно до Конституції України, органами місцевого самоврядування в Україні є сільські, селищні, районні, міські, районні у містах і обласні Ради.

Вибори депутатів сільських, селищних рад проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах. Депутати міських рад проводяться за пропорційною системою. Вибори депутатів районних у містах рад проводяться за пропорційною системою. Щодо виборів депутатів районних рад, обласних рад, міст Києва та Севастополя та Верховної Ради Автономної Республіки Крим проводяться за пропорційною

системою. [1, с.69].

Варто зазначити, що окрім вищевказаних депутатів також обирають голів сільської, селищної, міської, районної і обласної Рад безпосередньо населенням. Голова Ради за посадою очолює виконавчий комітет відповідної Ради.

Проаналізувавши законодавче закріплення формування органів та посадових осіб місцевого самоврядування виникає необхідність в дослідженні позитивного закордонного досвіду, який може слугувати направляючим вектором на шляху до європейських стандартів.

Загалом у світовій практиці виділяють декілька моделей формування системи місцевого самоврядування :

- муніципальна
- біполярна
- змішана
- радянська [2, с.54].

Кожна з вищезазначених моделей поширена в конкретних країнах. Муніципальна модель діє в Великобританії, її особливість в тому, що місцеве самоврядування є окремою гілкою влади та підконтрольне центральному міністерству. Біполярна модель поширена у Франції, Італії, Польщі та Латинській Америці. Характерна риса даної моделі представлена широким колом повноважень інститут місцевого самоврядування, що негативно впливає на правове регулювання в країнах. Змішана модель поширена в Австрії, Російській Федерації, Німеччині, її особливість полягає в тому, що окрім інституту місцевого самоврядування там обирається колегіальний виконавчий орган (магістрат), наприклад, місцеве (комунальне) управління Німеччини. [3, с.77].

Варто зазначити, що порядок формування органів і посадових осіб місцевого самоврядування в кожній з вищезазначених моделей різний, та має свої переваги та недоліки. Наприклад, в Німеччині не існує поділу органів місцевого самоврядування, як в Україні, тобто сільських, селищних, районних, міських, районних у містах і обласних Рад законодавець не виокремлює. На нашу думку це є негативним елементом, оскільки кожен з органів повинен мати конкретні права та обов'язки, адже компетенція у кожного органу місцевого самоврядування різна. Позитивним є те, що при органах місцевого самоврядування існує колегіальний орган, який контролює діяльність даного інституту, що значно звужує негативні наслідки повністю автономного існування інститут місцевого самоврядування в Німеччині.

У підсумку варто зазначити, що всі вищезазначені моделі формування інституту місцевого самоврядування мають як свої переваги, так і недоліки. Запровадження закордонного досвіду з метою виокремлення України до європейської моделі формування інституту місцевого самоврядування необхід-

но удосконалити не лише законодавчу базу з приводу формування органів та посадових осіб місцевого самоврядування, а й покращити матеріальну складову, задля забезпечення відповідності між повноваженнями та фінансовим забезпеченням органів та посадових осіб місцевого самоврядування, а також з урахуванням позитивного закордонного досвіду.

Література

1. Вакуленко В. М., Орлатий М. К. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні: підручник. К. : НАДУ, Вид-во “Фенікс”, 2016. – 375 с.
2. Георгіца А.З. Конституційне право зарубіжних країн: підручник Тернопіль : Астон, 2003. - 432 с
3. Організація державного контролю у ФРН .Інформаційно-аналітичний, науково-методичний бюлетень Президентський контроль. 2004. № 3. С. 77-80.

Наукове видання

ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Матеріали

Регіонального науково-практичного семінару
(м. Дніпро, 23 вересня 2020 р.)

Відповідальна за випуск
д.ю.н., доц. *В.О.Боняк*

Редактор, оригінал-макет, дизайн – *А.В. Самотуга*
Редактор к.ю.н., доц. *Л.М. Сердюк*

Підп. до друку 03.02.2021 р. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times.
Друк трафаретний (RISO), цифровий. Папір офісний. Ум.-друк. арк. 4,25.
Тираж 50 прим. Зам. № 06/21-зб.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49000, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6054 від 28.02.2018